

Meerjarenplan 2021-2025

Samenlevingsopbouw

Oost-Vlaanderen vzw

Mei 2020

SAMENLEVINGSOPBOUW
Oost-Vlaanderen

Meerjarenplan 2021-2025

Samenlevingsopbouw Oost-Vlaanderen vzw

Mei 2020

INHOUDSOPGAVE

Voorwoord	3
Inleiding	5
<i>Een formele vraag voor subsidies</i>	5
<i>Een participatief traject leidt tot een gedragen plan</i>	6
Missie en krachtlijnen	7
<i>Missie</i>	7
<i>Visie</i>	7
<i>Doelgroep</i>	7
<i>Kernopdrachten</i>	8
<i>Aanpak</i>	8
<i>Samenwerking met andere sectoren</i>	9
<i>Kwaliteitscriteria</i>	9
<i>Ambitie</i>	10
Omgevingsanalyse	11
<i>Samenvatting van de Omgevingsanalyse van Samenlevingsopbouw</i>	11
<i>Inleiding</i>	11
<i>Economische onzekerheid</i>	12
<i>Samenleven in diversiteit</i>	15
<i>Vertegenwoordiging en belangenverdediging</i>	18
<i>Accenten met betrekking tot ons werkgebied</i>	20
Strategische opties	25
<i>Keuze voor drie strategische doelstellingen</i>	25
<i>Sterke Sectorsamenwerking</i>	26
<i>Samenwerking met Sam vzw</i>	26
<i>Samenlevingsopbouw post corona</i>	26

<i>Het aantal laagdrempelige basiswerkingen zo mogelijk in aantal uitbreiden</i>	<i>27</i>
<i>Inzet van personeel en financiële middelen op basis van een goed onderbouwde gebiedsanalyse</i>	<i>27</i>
Externe Werking: thema's en doelstellingen	29
<i>SD1: Grond- en mensenrechten.....</i>	<i>29</i>
<i>SD2: Krachtige buurten en steden.....</i>	<i>33</i>
<i>SD3: Collectief burgerschap</i>	<i>35</i>
Externe werking: Strategische acties	38
<i>Overzichtsschema doelstellingen</i>	<i>38</i>
<i>De STEK.....</i>	<i>40</i>
<i>Sociaal lokaal beleid.....</i>	<i>41</i>
<i>Noodkoopfonds.....</i>	<i>42</i>
<i>Waardig wonen.....</i>	<i>43</i>
<i>Waardig werk.....</i>	<i>45</i>
<i>Modelontwikkeling sterk onderwijs</i>	<i>47</i>
<i>Sterk onderwijs voor iedereen.....</i>	<i>48</i>
<i>Solidariteit in beeld</i>	<i>50</i>
<i>Ieders stem telt campagne.....</i>	<i>52</i>
<i>Aandachtsbuurten versterken.....</i>	<i>53</i>
Interne doelstellingen	54
Bijdrage aan de prioriteiten van de minister.....	57
<i>Sociale bescherming.....</i>	<i>57</i>
<i>Wonen.....</i>	<i>57</i>
<i>Energie</i>	<i>58</i>
<i>Lokaal sociaal beleid</i>	<i>58</i>
<i>Economie van het welbevinden.....</i>	<i>59</i>
<i>Sterk Sociaal Werk.....</i>	<i>59</i>

VOORWOORD

De voorbije twee maanden zette de Corona-crisis de essentie van het opbouwwerk onder druk. *Social distancing* staat immers haaks op de *nabijheid* die voor Samenlevingsopbouw zo cruciaal is. Geen fysieke ontmoetingen en niet bij de mensen thuis kunnen komen, het raakt het hart van ons werk. Nochtans is nabijheid erg belangrijk om mensen te kunnen bijstaan, hun noden te capteren en hun stem te laten horen. De Coronacrisis vroeg daarom de voorbije maanden van onze organisatie heel wat improvisatie, flexibiliteit en creativiteit om dit vooralsnog mogelijk te maken.

Terwijl tal van diensten hun deuren sloten, bleven opbouwwerkers aanwezig in de wijken en op straat. Zij capteerden noden en behoeften waarmee maatschappelijk kwetsbare groepen tijdens deze coronacrisis worstelden. Samenlevingsopbouw vertaalde deze bekommernissen in beleidsaanbevelingen en legde ze met de nodige legitimiteit op de daartoe bevoegde tafels.

Corona kristalliseert immers heel wat van de reeds bestaande ongelijkheden in onze samenleving en versterkt ze nog. Tijdens de lockdown stonden de grond- en mensenrechten van mensen in kwetsbare posities nog meer dan gewoonlijk onder druk. Werknemers in preciaire arbeidscontracten bijvoorbeeld, vielen van de ene dag op de andere zonder werk. Het systeem van digitale *preteaching* vergrootte de onderwijsachterstand van leerlingen in een kwetsbare positie nog meer, en voor mensen in kleine (sociale) woningen woog het des te zwaarder om 'in hun kot te blijven'.

Sommige van de compenserende overheidsmaatregelen die in het kader van Corona werden genomen, versterkten ongewild het Mattheüs-effect. Zo onder meer het stelsel van tijdelijke werkloosheid voor werknemers. Wie onder dit stelsel valt, zag zijn water-, gas- en elektriciteitsfactuur voor een maand kwijtgescholden. Alleen golden deze maatregelen bijvoorbeeld niet voor werknemers met een interim contract die van de ene op de andere dag hun job kwijtspeelden. Ook werkzoekenden zagen dit voordeel aan hun neus voorbijgaan. Een zelfde beeld voor het woonbeleid: eigenaars kregen de kans om hun woonkrediet op te schorten, maar huurders – waaronder veel mensen in een kwetsbare positie – moesten hun maandelijks huur doorbetalen. Op deze weliswaar zinvolle maatregelen zat met andere woorden een enorm Mattheüs-effect, dat de relatieve maatschappelijke positie van mensen in armoede verder deed verslechteren.

Verder maakte de Coronacrisis in alle scherpste duidelijk hoe bij het uitvoeren van beleidsmaatregelen al te vaak de *middenklasse* als algemene norm wordt gehanteerd. Zo konden mensen zonder tuin of tweekamerappartement op weinig begrip rekenen toen zij bij de lentezon naar het park trokken. Het onderwijs ging er automatisch van uit dat elk gezin wel over een laptop beschikt om lessen te volgen. Om werk en gezin te combineren kunnen gezinnen Corona-ouderschapsverlof opnemen, een beslissing die mensen in een kwetsbare positie zich niet kunnen permitteren, of waar ze door de aard van hun job minder toegang toe hebben.

Op dezelfde manier is het voor velen moeilijk behapbaar hoe bang sommige mensen in een kwetsbare positie zijn voor het virus. Een grote groep durfde wekenlang zijn woning niet uit. Wanneer de lockdown stilaan versoepeld wordt, zullen de richtlijnen complexer zijn. Bovendien gaat dit gepaard met de maatschappelijke verwachting om terug te gaan werken en naar school te gaan. Een verwachting waar door angst niet iedereen aan zal willen tegemoetkomen. De kans is groot dat mensen in een kwetsbare positie hierdoor met nog meer onbegrip en stigma te maken zullen krijgen.

Anderzijds heeft de Coronacrisis ervoor gezorgd dat een groter deel van de bevolking heel wat maatschappelijk ondergewaardeerde jobs en ook de meer zachte economische sectoren is gaan (her)waarderen en terug stil is gaan staan bij het belang van solidariteit en een sterk sociale zekerheidssysteem. De pandemie maakte zichtbaar dat de samenleving enkel kan draaien dankzij de performante zorg en ook door sterk sociaal werk. Dit in tegenstelling tot beroepen die in betere tijden in veel hoger aanzien stonden. Werknemers uit de zachtere sectoren krijgen nu de stempel 'helden' en elke avond om 20u applaudisseert de bevolking massaal als symbolische blijk van waardering voor hun essentiële werk. De voorbije weken is gebleken dat een samenleving die zich gezond wil houden, net in deze domeinen moet investeren in plaats van te besparen.

Het is duidelijk dat deze crisisperiode blijvende maatschappelijke gevolgen zal hebben. Het COVID 19-virus maakt geen onderscheid tussen mensen, maar de gevolgen zijn niet gelijk voor iedereen. Het zet de bestaande ongelijkheden in onze samenleving op scherp. Corona bewijst dat de ongelijkheid in ons land nog steeds onaantoonbare vormen aanneemt.

Dit alles bevestigt Samenlevingsopbouw tenslotte nog sterker in haar strategische en inhoudelijke keuzes die zij nog in pre-Coronatijden maakte, gedurende het intensieve planproces in aanloop van dit nieuwe meerjarenplan. De thema's waar wij de komende vijf jaar willen op inzetten, tonen bovendien duidelijk aan dat wij heel goed de vinger aan de pols van maatschappelijke kwetsbare groepen hebben. Daarom hoeft Samenlevingsopbouw post-Corona haar keuzes niet te herdenken of geen nieuwe thema's aan te boren, maar onverminderd te blijven inzetten op de realisatie van de grond- en mensenrechten, de herverdeling van de ruimte en het actief stimuleren van de directe en indirecte solidariteit; de drie strategische doelstellingen waarop voorliggend meerjarenplan is geschoeid.

Wij zijn er hoe dan ook opnieuw helemaal klaar voor om ook de komende vijf jaar deze urgente maatschappelijke uitdagingen in de voor ons typische *pur sang* opbouwwerkstijl aan te gaan, waarbij politiek en agogisch werken met onze doelgroepen steeds en heel vanzelfsprekend met elkaar vervlochten blijft.

Mei 2020.

INLEIDING

Dit meerjarenplan van Samenlevingsopbouw Oost-Vlaanderen zet de strategische lijnen uit voor de periode 2021-2025.

In het Vlaamse welzijnslandschap neemt Samenlevingsopbouw een unieke plaats in. Nu het inzicht groeit dat maatschappelijke kwetsbaarheid meer dan een loutere zorgkwestie is, groeit ook het besef dat de problemen die daaraan zijn gelinkt een integrale aanpak nodig hebben. Samenlevingsopbouw, bestaand uit acht regionale instituten, vormt hierbij een krachtige partner voor beleidsmakers.

Dit meerjarenplan is opgebouwd tijdens een intensieve planningsprocedure met de acht regionale instituten voor Samenlevingsopbouw en met ondersteuning van SAM, steunpunt Mens en Samenleving. We baseren ons op een gezamenlijk opgemaakte omgevingsanalyse, de nota 'krachtlijnen van Samenlevingsopbouw' en de beleidsnota Welzijn, Volksgezondheid en Gezin en Armoedebestrijding.

Parallel aan het sectoraal planningsproces organiseerden wij het voorbije jaar een aantal interne denk- en planningsdagen met zowel het voltallige personeel als met het beleidsteam. Tijdens bestuursvergaderingen en een open algemene vergadering werden de bestuurders geïnformeerd over de voortgang van het planningsproces en de inhoudelijke keuzes die tijdens de verschillende stadia op tafel lagen.

De maatschappelijke context dwingt ons tot scherpe keuzes. Door maximaal in te zetten op gemeenschappelijke doelen blijft Samenlevingsopbouw een makelaar in sociale oplossingen en een motor voor structurele verandering.

EEN FORMELE VRAAG VOOR SUBSIDIES

De vzw Samenlevingsopbouw Oost-Vlaanderen vzw vraagt hierbij de goedkeuring voor het meerjarenplan 2021-2025. Wij verklaren controle van de administratie te aanvaarden en verbinden ons ertoe de bepalingen van het Besluit van de Vlaamse Regering tot wijziging van diverse bepalingen van het besluit van de Vlaamse Regering van 17 juli 2000 tot uitvoering van het decreet van 26 juni 1991 houdende erkenning en subsidiëring van het maatschappelijk opbouwwerk na te leven. We verwerken het ministerieel besluit van 17 juli 2017 houdende de bepaling van de resultaatsgerichte indicatoren en de concretisering van de zorgaspecten voor de regionale instituten voor maatschappelijk opbouwwerk.

De verdeling van de Vlaamse middelen voor de sector Samenlevingsopbouw is historisch gegroeid en heeft geleid tot een ongelijkheid in de sector. Dit heeft als gevolg dat het uitvoeren van de essentiële functies in de verschillende werkgebieden niet kunnen gerealiseerd worden.

De sector wil op korte termijn met de Vlaamse Gemeenschap in overleg treden om te bekijken hoe de historische ongelijkheid weggewerkt kan worden.

De concrete vragen werden geformuleerd in het toekomsttraject dat vorm kreeg in overleg met de andere instituten, de administratie en het kabinet van het departement Welzijn, Volksgezondheid en Gezin. Voor Samenlevingsopbouw Oost-Vlaanderen betekende dit een mogelijke aanvulling van 33,7 VTE.

Met de bijkomende middelen willen we:

- tijd en ruimte maken voor innovatieve praktijken;
- voldoende en stabiele entiteiten 'basiswerk' mogelijk maken.

Bovenstaande moet in voldoende onderscheiden contexten kunnen uitgebouwd worden om tot sterk beleidswerk te komen.

Ten slotte pleit Samenlevingsopbouw ervoor om de sector an sich te financieren. Door de besparingen binnen SAM vzw verliezen we ondersteuning op kwaliteitsbeleid, communicatie, IT, ... We willen die nodige ondersteuning niet financieren ten koste van het eerstelijnswerk.

EEN PARTICIPATIEF TRAJECT LEIDT TOT EEN GEDRAGEN PLAN

Dit meerjarenplan is het resultaat van een proces met de sector Samenlevingsopbouw, dat ongeveer een jaar in beslag nam. Verschillende medewerkers uit de regionale instituten van Samenlevingsopbouw en SAM, steunpunt Mens en Samenleving, waren hierbij betrokken. In de respectievelijke meerjarenplannen kiezen we voor een grote gezamenlijke inzet van tijd en middelen.

Vier stappen liepen door elkaar en leidden finaal tot het plan dat nu voorligt:

1. Om bij de maatschappelijke evoluties stil te staan, werkte SAM, steunpunt Mens en Samenleving, een omgevingsanalyse uit op basis van een uitgebreide literatuurstudie, gesprekken met deskundigen en ervaringen uit de sector Samenlevingsopbouw. Dit werd opgevolgd door een werkgroep met medewerkers van de instituten Samenlevingsopbouw.
2. In 2018 evalueerden de instituten Samenlevingsopbouw hun eigen werking via een zelfevaluatie.
3. Samenlevingsopbouw zette zijn strategische lijnen uit. Dit gebeurde op basis van de twee bovenstaande analyses, de beleidsnota Welzijn, Volksgezondheid en Gezin en Armoedebestrijding, en de keuzes doorheen het planningsproces van de sector.
4. Samenlevingsopbouw formuleerde doelstellingen en concretiseerde de fasering. De sector vertrekt van een gezamenlijk doelstellingenkader. Dit is een ideale aanzet om tot meer maatschappelijke impact en interne samenwerking te komen.

Om tot deze keuzes te komen, werkte Samenlevingsopbouw met een sectorwerkgroep Meerjarenplan. Deze werkgroep bestond uit twee directeurs, een beleidsmedewerker en een collega van SAM vzw. Daarnaast werkten we op vijf denk- en doe-dagen met een uitgebreide groep van 20 medewerkers. Zij wisselden ervaringen uit over de processen in elk instituut, en bouwden mee aan de uitwerking van het meerjarenplan.

Al dit voorbereidende werk werd steeds teruggekoppeld in de regionale instituten. Uiteindelijk was het de beleidsgroep die de complexe puzzel samenlegde. Deze uitgebreide planningsprocedure leidde tot doordachte en gedragen keuzes die de leidraad zullen zijn voor vijf jaar opbouwwerk in Vlaanderen en Brussel.

MISSIE EN KRACHTLIJNEN

Samenlevingsopbouw werkt op het snijvlak van welzijn en andere beleidsdomeinen, zoals wonen, werk, onderwijs, gezondheid en maatschappelijke dienstverlening. Op al die terreinen brengt Samenlevingsopbouw mensen in een maatschappelijk kwetsbare positie samen. Opbouwwerkers versterken hen en gaan samen met hen op zoek naar oplossingen voor hun gemeenschappelijke problemen.

MISSIE

In Vlaanderen en Brussel bevinden duizenden mensen zich in een maatschappelijk kwetsbare positie. Ze worden van de samenleving uitgesloten en hun grond- en mensenrechten worden niet gerespecteerd. De opbouwwerkers van Samenlevingsopbouw staan steeds aan hun kant. Ze bouwen duurzame relaties met hen op en halen hun kracht naar boven. Ze ondersteunen hen om zich als groep te organiseren en om de problemen waartegen ze aanlopen te analyseren. Dat basiswerk is essentieel om samen met mensen in een kwetsbare positie te werken aan tastbare en innovatieve oplossingen. Met het oog op een duurzame impact streeft Samenlevingsopbouw naar opschaling en de verankering van oplossingen in het beleid.

VISIE

Samenlevingsopbouw streeft naar een rechtvaardige samenleving waarin iedereen een menswaardig bestaan heeft. Dat houdt in dat niemand van de samenleving wordt uitgesloten en dat ieders grond- en mensenrechten worden gerespecteerd.

Mensen die van de maatschappij worden uitgesloten en die worden geconfronteerd met een schending van hun grond- en mensenrechten, bevinden zich in een maatschappelijk kwetsbare positie. Samenlevingsopbouw streeft ernaar om komaf te maken met de oorzaken van maatschappelijke kwetsbaarheid, die een samenspel zijn van elkaar versterkende en in elkaar overvloeiende factoren op drie niveaus: het structurele, het institutionele en het individuele. Het structurele niveau – de grondoorzaak van maatschappelijke kwetsbaarheid - verwijst naar de inrichting van de samenleving op economisch, sociaal en cultureel vlak. Het institutionele niveau verwijst naar de manier waarop gemeenschappen en organisaties functioneren. Het individuele niveau slaat op de manier waarop individuen betekenis geven aan maatschappelijke processen en de effecten ervan internaliseren.

De kernwaarden van Samenlevingsopbouw zijn:

- **Gelijke kansen:** grond- en mensenrechten zijn er voor iedereen en iedereen moet de kans krijgen om volwaardig deel te nemen aan de samenleving.
- **Positieve vrijheid:** mensen moeten de ruimte en mogelijkheden krijgen om positieve doelen te formuleren in hun leven. Ze moeten hiertoe ook worden gestimuleerd.
- **Solidariteit:** het individuele eigenbelang wordt op lange termijn het best gediend door een solidair eigenbelang. De idee is dus dat wat goed is voor mijn medemens en de maatschappij, uiteindelijk ook goed is voor mij.

DOELGROEP

De prioritaire doelgroep van Samenlevingsopbouw bestaat uit mensen in een maatschappelijk kwetsbare positie (zie boven). Mensen dus voor wie onder meer een goede fysieke en mentale gezondheid, degelijke huisvesting, gezondheidszorg, kwaliteitsvol onderwijs en leren, werk en een inkomen geen

evidentie zijn. Om hun grond- en mensenrechten te realiseren en verbinding te creëren richt het opbouwwerk zich ook tot groepen in een sterkere positie.

KERNOPDRACHTEN

Samenlevingsopbouw heeft twee kernopdrachten: een agogische en een politieke kernopdracht.

Agogische kernopdracht

Samenlevingsopbouw ondersteunt en versterkt groepen in een maatschappelijk kwetsbare positie om oplossingen te vinden voor gemeenschappelijke problemen. Ze maakt mensen krachtiger door de maatschappelijke participatie en beleidsparticipatie van die groepen te bevorderen.

Politieke kernopdracht

Samen met haar doelgroep roept Samenlevingsopbouw beleidsactoren en partners in de ruimere samenleving op om maatschappelijke kwetsbaarheid aan te pakken. Om tot structurele verandering te komen, richt Samenlevingsopbouw zich tot de overheid, de markt en het middenveld. Oplossingen waartoe Samenlevingsopbouw samen met haar doelgroep komt omvatten modelontwikkeling, verandering in beleid en regelgeving en een bijgestelde publieke opinie.

AANPAK

Om de huidige aanpak van Samenlevingsopbouw duidelijk te maken stellen we de drie aspecten voor waar de sector mee aan de slag gaat. Deze aspecten zijn alle drie essentieel om tot goed opbouwwerk te komen en zijn op die manier onlosmakelijk met elkaar verbonden.

Basiswerk

Opbouwwerkers werken met mensen die op diverse manieren worden geconfronteerd met maatschappelijke kwetsbaarheid. Zowel in buurtwerkingen waar mensen samenkomen, als via outreachend werk binnen een gebied waar mensen en hun ideeën worden samengebracht.

Concreet scheppen opbouwwerkers ruimte om een vertrouwensband op te bouwen met mensen in een kwetsbare positie. Ze ondersteunen hen ook om duurzame relaties aan te gaan met elkaar en met hun bredere omgeving. Daarnaast werken ze gericht op het naar boven halen van hun kracht, zodat ze hun leven in handen kunnen nemen. Dat doen ze samen met vrijwilligers, onder wie mensen uit de doelgroep.

Binnen buurtwerkingen en via outreachend basiswerk analyseren opbouwwerkers maatschappelijke problemen. Dat doen ze samen met de mensen die zich door die problemen in een kwetsbare positie bevinden. Die gezamenlijke analyse maakt het mogelijk om noden te signaleren ten aanzien van andere organisaties, diensten en beleidsmakers. Maar bovenal is het essentieel om te komen tot tastbare en innovatieve oplossingen, waarnaar binnen het maatschappelijk opbouwwerk steeds wordt gestreefd.

Ontwikkeling en innovatie

Opbouwwerkers ontwikkelen oplossingen voor maatschappelijke problemen. Dat doen ze samen met mensen in een kwetsbare positie. Hun ervaringskennis over de knelpunten die ze in hun dagelijkse woon-, werk-, en leefomgeving ervaren is cruciaal om relevante impact te hebben.

De oplossingen voor maatschappelijke kwetsbaarheid die opbouwwerkers samen met de doelgroep ontwikkelen zijn tastbaar en vaak ook innovatief. Om daartoe te komen wordt afgebakend tijd en ruimte gemaakt om te experimenteren en om bij te sturen. Er is ook ruimte voor grondige evaluatie. Daaruit blijkt of op een project kan worden voortgebouwd, of een oplossing kan worden opgeschaald, of dat een project geen afdoend antwoord biedt op het maatschappelijk probleem waarvoor een oplossing werd gezocht.

Bij het ontwikkelen van oplossingen, wordt rekening gehouden met principes van duurzaamheid.

De acht regionale instituten van Samenlevingsopbouw wisselen goede praktijken uit. Zo bouwen ze expertise op en werken ze aan schaalvoordelen.

Opschaling en beleidswerk

Samenlevingsopbouw streeft naar structurele oplossingen voor maatschappelijke problemen. Vanuit die doelstelling werken opbouwwerkers aan de opschaling van effectieve oplossingen die ze samen met de doelgroep hebben uitgewerkt. Daarvoor worden partnerschappen aangegaan met publieke en private actoren. Samenlevingsopbouw richt zich tot beleidsmakers wanneer structurele oplossingen een aanpassing van beleids- en wetgevende kaders vereisen. Zo laat ze de stem van mensen in een kwetsbare positie horen.

SAMENWERKING MET ANDERE SECTOREN

Maatschappelijke kwetsbaarheid is een complex fenomeen, waarvoor een integrale aanpak vereist is, die zich niet tot één beleidsdomein laat beperken. Samenlevingsopbouw zet daarom steeds sterk in op samenwerking.

Het aangaan van partnerschappen zit in het DNA van het maatschappelijk opbouwwerk. Daardoor beschikt Samenlevingsopbouw over een breed netwerk aan partners met daarin zowel overheden, sociale organisaties als ondernemers. In deze samenwerkingen maakt Samenlevingsopbouw het verschil door zijn unieke positie. Doordat Samenlevingsopbouw als geen ander kennis van de systeemwereld combineert met kennis van en contact met de leefwereld van mensen in een kwetsbare positie, slaagt het erin om innovatieve oplossingsmodellen te ontwikkelen.

Daarnaast maakt Samenlevingsopbouw andere sectoren sterker. Onder meer via het aankaarten van de toegankelijkheid van lokale voorzieningen/sectoren over verschillende beleidsdomeinen heen. Die signaalfunctie leidt tot meer gemeenschappelijke experimenten en tot de realisatie van directe oplossingen die aansluiten op de noden van mensen in een maatschappelijk kwetsbare positie. Experimenten en oplossingen kunnen onder andere de vorm aannemen van duurzame samenwerkingsverbanden tussen lokale voorzieningen.

KWALITEITSCRITERIA

De sector Samenlevingsopbouw voldoet aan een aantal kwaliteitscriteria.

1. Teams van opbouwwerkers beschikken over de nodige competenties, kennis en ervaring om samen met groepen van mensen in een maatschappelijk kwetsbare positie participatieve processen op te starten en vorm te geven;

2. Binnen de sector Samenlevingsopbouw is er een gedegen expertise over de dynamieken van maatschappelijke kwetsbaarheid. Teams van opbouwwerkers detecteren vroegtijdig maatschappelijke problemen en de groepen die erdoor worden getroffen.
3. De sector Samenlevingsopbouw beschikt over goed uitgebouwde netwerken met actoren die relevante expertise hebben om problemen van maatschappelijke kwetsbaarheid aan te pakken, zowel lokaal als bovenlokaal via platformen. Wanneer pertinent brengt ze die actoren samen en bundelt ze hun expertise.

AMBITIE

Samenlevingsopbouw streeft naar een samenleving waarin niemand wordt uitgesloten en ieders grond- en mensenrechten worden gerespecteerd. Dat vereist voortdurende inspanningen op het vlak van:

1. Interne samenwerking: Het voorbije decennium zijn grote stappen gezet. De komende periode wil Samenlevingsopbouw naar een nog efficiëntere samenwerking en verdere synergieën tussen de verschillende regionale instituten;
2. Focus op resultaat: Samenlevingsopbouw streeft naar het terugdringen van maatschappelijke kwetsbaarheid en dus naar oplossingen voor maatschappelijke problemen. Dat vergt voldoende aandacht en middelen voor processen die alle hoger beschreven aspecten van het maatschappelijk opbouwwerk behelzen. Dat betekent ook dat Samenlevingsopbouw de autonomie moet hebben om te werken op het snijpunt van beleidsdomeinen.
3. Opschaling: Samenlevingsopbouw streeft naar meer opschaling van haar nieuwe modellen als oplossing voor maatschappelijke problemen. Daartoe wil ze de komende periode meer ruimte om te onderzoeken hoe oplossingen uitgedacht in de ene lokale context kunnen worden overgezet naar een andere. Samen met bevoegde overheden wil Samenlevingsopbouw nagaan hoe drempels inzake regelgeving en financiering kunnen worden opgelost.

OMGEVINGSANALYSE

SAMENVATTING VAN DE OMGEVINGSANALYSE VAN SAMENLEVINGSOPBOUW

Wat volgt is een beknopte samenvatting van de omgevingsanalyse die SAM, steunpunt Mens en Samenleving, maakte voor Samenlevingsopbouw. De volledige analyse in bijlage is opgebouwd aan de hand van de Sustainable Development Goals, die voor de leesbaarheid van de samenvatting zijn weggelaten. Deze analyse pretendeert geen “neutrale analyse” te zijn. De analyse stelt in eerste instantie de belangen van mensen in een kwetsbare positie voorop.

INLEIDING

Het kader waarin Samenlevingsopbouw aan de slag is, is de nasleep van de banken- en kredietcrisis van 2008. Wie gedacht had dat het marktdenken toen zijn Waterloo zou vinden, kwam bedrogen uit. Meer zelfs: deregulering, belastingverlaging en privatisering vormen nog steeds schering en inslag. Naast de concrete gevolgen voor gewone mensen leidt dit tot een ander soort denken. *‘There is no such thing as society. There are individual men and women and there are families.’*, liet Margaret Thatcher dertig jaar geleden optekenen. Een groot deel van de samenleving lijkt die mening (onbewust) geïnternaliseerd te hebben. De Nederlandse socioloog Jan Willem Duyvendak heeft het over een ideologisch verblinde wereld die in het geheel niet sociologisch naar de wereld kijkt, maar vanuit een hyper-individualistisch perspectief alles verklaart. We zijn het verleerd om de structurele oorzaken van maatschappelijke problemen te zien.

Het feit dat er enkel nog over individueel gedrag en niet meer over structurele oorzaken gesproken wordt, leidt tot een gevoel van onmacht bij grote groepen mensen. De Franse socioloog Didier Eribon zegt het zo: *‘Er is de mensen de mogelijkheid ontnomen om te stemmen als een groep die bijeen gehouden wordt door gedeelde zorgen en belangen. Ze zijn gereduceerd tot allemaal individuele meningen en losgekoppeld van het collectieve machts potentieel van vroeger. Zodoende zijn kiezers veroordeeld tot een onmacht die verandert in woede.’*

De boze burger is al enige tijd het onderwerp van gesprek in kranten en actualiteitsprogramma’s op televisie. Bij de verkiezing van Donald Trump en het referendum over de Brexit leek het zich tot woede in het stemhokje te beperken, maar de Gele Hesjes brachten hun – soms gewelddadige - protest de straat op. Uit onderzoek bleken de deelnemers aan deze protesten veelal laaggeschoold en vaak afkomstig uit landelijke streken van Frankrijk. Ze gaven aan dat ze eerder apolitiek zijn en dat ze zich tot nu zelden of nooit met politiek en sociale actie inlieten. Deze mensen voelen zich vreemdeling in eigen land door de kloof tussen hoog- en laagopgeleiden. Zij zien de globalisering niet als kosmopolitisch, maar als bedreigend. Laagopgeleiden worden zo buitenstaanders, zeker in de politiek.

Hun woede richt zich op drie aspecten: de economische onzekerheid waarmee steeds grotere groepen kampen, samenlevingsproblemen die vaak tot racisme en discriminatie leiden en het gebrek aan politieke inspraak in (nieuwe) thema’s zoals het klimaatdebat.

De samenvatting van de omgevingsanalyse van Samenlevingsopbouw gaat kort in op deze drie thema’s.

ECONOMISCHE ONZEKERHEID

In een analyse op basis van het CeSO-rapport 'De lage middenklasse in België' wijst denktank Minerva erop dat het armoedepercentage het voorbije decennium misschien stabiel was, maar dat het de voorbije 30 jaar van 10 procent naar maar liefst 16 procent is gestegen. Oorzaken zijn privatisering, deregulering en belastingverlaging. Maar ook de huidige focus op het tweeverdienersmodel brengt mensen in een kwetsbare positie die hier niet aan kunnen voldoen in de problemen. De sterke focus op betaald werk maakt dat herverdeling minder aandacht krijgt. Minerva wijst erop dat vooral de lagere middenklasse steeds meer onder druk staat.

De armoedecijfers vandaag geven aan dat in 2017 15,9 procent van de Belgische bevolking in armoede leefde. Dat komt neer op ongeveer 1.798.000 Belgen. In het Vlaamse Gewest bedraagt dat cijfer 9,8 procent (circa 640.000 personen). Risicogroepen hierbij zijn alleenstaande ouders (39,7 procent), huurders (36,4 procent), werkzoekenden (49,1 procent), laaggeschoolden (27,2 procent) en niet-EU burgers (46,3 procent).

Dat zijn schrijnende cijfers. Nochtans garandeert de grondwet mensen het recht op een menswaardig bestaan. Daarom hebben onder meer de sociale zekerheid en de sociale bijstand een belangrijke beschermende impact. Toch zijn er heel wat mensen voor wie deze bescherming niet opgaat. Door een te complexe regelgeving, gebrek aan informatie, slechte ervaringen met bevoegde instanties, of schaamte kunnen duizenden mensen hun rechten niet opnemen.

Via initiatieven als de STEK en het geïntegreerd breed onthaal (GBO) tracht de overheid onderbescherming tegen te gaan, maar toch blijkt het zorgwekkend gesteld met de garantie van sociale grondrechten.

Hieronder gaat deze samenvatting van de omgevingsanalyse Samenlevingsopbouw kort in op de grond- en mensenrechten wonen, werk, onderwijs, energie en water en op het feit dat deze rechten steeds meer voorwaardelijk dreigen te worden.

Wonen

In Vlaanderen en Brussel heerst een wooncrisis. Deze wooncrisis behelst drie aspecten:

1. **Betaalbaarheid:** Na het betalen van de huur houden 170.000 huishoudens te weinig over om menswaardig te leven.
2. **Toegankelijkheid:** Met amper 6 procent sociale woningen scoort Vlaanderen bijzonder slecht ten opzichte van de omringende buurlanden. Nochtans is de nood aan sociale woningen groot. Eind 2017 stonden er maar liefst 135.500 kandidaat-huurders op de wachtlijst voor een sociale woning. Op de private huurmarkt discrimineren makelaars en particuliere verhuurders ten nadele van mensen van niet-Belgische origine.
3. **Woonkwaliteit:** Maar liefst een klein miljoen woningen (37,2 procent) van het woonpatrimonium is van ontoereikende kwaliteit.

Deze cijfers en het bestaan van dak- en thuisloosheid wijzen op een falend huisvestingsbeleid voor mensen in kwetsbare posities. Algemene oorzaken zijn het feit dat het woonbeleid in Vlaanderen is gericht op individueel woningbezit. Huisvesting wordt in België hoofdzakelijk door de markt geregeld

en de meeste huisvestingssubsidies gaan naar eigendom, die gezien wordt als een vierde pensioenpijler. De afschaffing van de Woonbonus was een kans om een grote hoeveelheid middelen naar een meer sociaal woonbeleid te heroriënteren, maar de Vlaamse overheid heeft die keuze niet gemaakt.

Werk

Vlaanderen telt eind december 186.807 niet-werkende werkzoekenden (NWWZ). Dat zijn er 15.959 of 7,9 procent minder dan een jaar eerder. De Vlaamse werkloosheidsgraad bedraagt 6.1 procent, het laagste peil sinds 2007. Een belangrijk element in de dalende werkloosheid was de taxshift, die vanaf de zomer van 2015 een verschuiving van de lasten op arbeid naar andere financieringsbronnen beoogde, zoals belastingen op consumptie of op inkomen uit vermogen. Professor André De Coster berekende echter dat de manier waarop de taxshift jobs creëerde (tussen de 65.000 en 91.000) zeer duur was. De maatregel was ook weinig sociaal omdat ze was afgestemd op de actieven. De last van de financiering van de taxshift, via verhoogde BTW en accijnzen, zorgde ervoor dat de niet-werkenden, die geen of weinig winst boeken van de verlaagde personenbelasting of sociale bijdragen, er netto op achteruitgingen.

Bovendien komen de gecreëerde jobs niet tot bij mensen in een maatschappelijk kwetsbare positie. Er blijft een enorm potentieel niet benut. Laaggeschoolden, mensen met een andere etnisch-culturele achtergrond, jongeren en 57-plussers geraken nog steeds moeilijk aan een job. Daarbovenop hebben deze groepen het zwaarst te lijden onder de huidige beleidstendensen van een repressieve en disciplinerende activering, de degressiviteit van de uitkeringen en de digitalisering van de arbeidsbemiddeling.

De flexibilisering van de arbeidsmarkt zet zich door. Hooggeschoolden halen hier voordeel uit, maar mensen in een kwetsbare positie zijn opnieuw de dupe. Zij belanden steeds vaker in preciaire arbeidsomstandigheden (interimwerk, korte contracten, onvoorspelbare uren, lage lonen ...). Naast de onzekerheid toont onderzoek aan dat dit vaak ten koste van hun gezondheid gaat.

Onderwijs

Op het vlak van onderwijs staat Vlaanderen aan de top voor kwaliteit en prestaties, maar bengelt het onderaan als het gaat over gelijke onderwijskansen (GOK). Het prestatieverschil tussen arme en rijke leerlingen is bij ons het grootst, zowel voor wiskunde als voor taalvaardigheid.

Onderzoek wijst uit dat dit proces zich daarbij doorheen heel de schoolcarrière doorzet. Vooreerst zien we hoe belangrijk (de instap in de) kleuterparticipatie is voor latere goede onderwijsresultaten. Vooral sociaal achtergestelde kinderen ervaren de grootste positieve effecten van kleuteronderwijs. Het betrekken van ouders bij de ontwikkeling en het leerproces van hun kinderen is doorslaggevend voor de participatie van hun kinderen. Ook bij de overstap naar het secundair zien we dat ons onderwijssysteem er niet in slaagt de sociaaleconomische status en de afkomst los te koppelen van de studiekeuzes die gemaakt worden. Tenslotte stellen we vast dat het vroegtijdig en zonder diploma schoolverlaten nauw samenhangt met het diploma van de moeder, een niet-EU herkomst en een thuistaal die geen Nederlands is.

Het beleid heeft nochtans met enkele maatregelen meer GOK trachten te bewerkstelligen. Een eerste belangrijke maatregel is het SES-beleid, waarbij scholen met meer leerlingen uit kansengroepen meer middelen ontvangen. Zij hebben meer kosten om deze leerlingen tot eenzelfde niveau te kunnen

brengen dan scholen met kansrijkere leerlingen. Dat beleid staat steeds meer onder druk en bovendien stellen we in de praktijk vast dat de evoluties in het zorgcontinuüm potentieel een bedreiging voor GOK kunnen vormen. Als de SES-uren door scholen alleen ingezet zouden worden voor individuele zorg en niet meer voor de brede basiszorg, komt dit het GOK-beleid van de school niet ten goede.

Water en energie

Op basis van de cijfers van 2017 zijn 21,7 procent van de gezinnen potentieel getroffen door energiearmoede. Bijna twee derde van de huishoudens met een armoederisico kampt ook met een of meerdere vormen van energiearmoede. Er bestaan drie vormen van energiearmoede:

1. De gemeten energiearmoede gaat over gezinnen die een te groot deel van hun beschikbaar inkomen besteden aan energiekosten. In België bedraagt deze vorm 14 procent.
2. De verborgen energiearmoede meet het aantal mensen dat aanzienlijk bezuinigt op hun energieverbruik, waardoor hun energiekosten zeer laag zijn in vergelijking met gezinnen die in een gelijksoortige situatie leven. Deze vorm bedraagt 4,5 procent.
3. De subjectieve energiearmoede (sEA): gezinnen die verklaren dat ze het financieel moeilijk hebben om hun woning voldoende te verwarmen. Hier gaat het om 6,2 procent van de Belgische bevolking.

Nadat de energieprijzen in 2016 daalden, stegen de prijzen voor gas en stookolie vanaf de tweede helft van 2017 en vooral de elektriciteitsfactuur in Vlaanderen. De elektriciteitsfactuur voor een gemiddelde verbruiker (3.500 kWh) met een tweevoudige meter steeg in Vlaanderen van 675,63 euro (januari 2015) naar 987,33 euro (februari 2019), een stijging met 46,13 procent. Kijken we echter naar de deelaspecten waaruit de elektriciteitsfactuur opgesteld is, dan zien we dat de werkelijke energiekost maar een deel van de rekening uitmaakt. Bijna 20 procent bestaat uit taksen en heffingen. De vraag is of deze belastingen niet beter via de belastingbrief gerekend zouden worden. Op die manier betaalt iedereen naar vermogen en werkt het herverdelingseffect beter. Bovendien zou het de elektriciteitsrekening gevoelig doen dalen.

De problematiek van waterarmoede (situatie waarbij iemand geen toegang heeft tot voldoende of kwaliteitsvol water dat voldoet aan de basisnoden) is de laatste jaren toegenomen. In België is waterarmoede sterk gerelateerd aan het scholingsniveau, een te laag inkomen, een te hoge waterfactuur en een woning van slechte kwaliteit. Bijna één op tien gezinnen in Vlaanderen verkeert in een toestand van waterarmoede.

Gezondheid

Als het over gezondheid gaat, is de neiging om problemen tot individueel gedrag te reduceren heel groot. Het klopt dat voedingsgewoonten, lichaamsbeweging, tabaks- of alcoholgebruik ... een belangrijke invloed hebben op iemands gezondheidstoestand. Maar dat is maar een deel van het verhaal. Iemands gezondheid wordt ook sterk bepaald door allerlei omgevingsfactoren: van de woning of de buurt waarin men leeft, over het werk dat men doet, tot brede ongelijkheden in de maatschappij.

Dat wil zeggen dat de gezondheidskloof nog steeds een realiteit is. Opnieuw speelt iemands onderwijsniveau een cruciale rol. Zo zijn kortopgeleide personen vaker (38,7 procent) van mening dat ze in slechte gezondheid verkeren in vergelijking met personen met een diploma hoger onderwijs (13,5 procent). Bovendien hebben kortopgeleiden vaker (26,3 procent) last van chronische ziekten en handicaps dan langgeschoolden (22,9 procent). Tenslotte melden kortopgeleiden frequenter psychische

problemen (45,2 procent) en hebben ze meer te maken met vermoeidheid dan langopgeleiden (31,5 procent).

Het beleid probeert de gezondheidskloof te dichten door de toegankelijkheid van de zorg te vergroten. Zo zijn de eerstelijnszones een poging om de zorg op de eerste lijn meer integraal te organiseren met nauwere en meer samenwerking. Ook wijkgezondheidscentra zijn een krachtig middel om laagdrempelige, brede en preventieve zorg aan te bieden met multidisciplinaire teams in kwetsbare buurten. Maar er is meer nodig. Het principe van *health and well-being in all policies* moet voor maatregelen zorgen op verschillende beleidsdomeinen, zoals wonen, onderwijs en werk. Deze maatregelen moeten telkens een effect hebben op de gezondheid en het welzijn van mensen in een kwetsbare positie.

Voorwaardelijkheid van rechten

Traditioneel gelden de sociale zekerheid en de sociale bijstand als een sociaal vangnet, maar de visie van de verzorgingsstaat als een hangmat maakt opgang. Er lijkt een verschuiving van rechten naar gunsten, zodat enkel zij die hun best doen nog in aanmerking komen voor die zogenaamde gunsten. Het individueel schuldmodel is steeds meer het uitgangspunt voor de visie op armoedebestrijding. Het gevolg is een toenemende conditionalisering van rechten.

Het individueel schuldmodel legt de oorzaak van armoede bij de personen zelf. In deze optiek is armoede te wijten aan het gedrag van mensen. Dit denken maakt een onderscheid tussen goede en slechte armen. De problemen van de eerste categorie zou te wijten zijn aan pech, ziekte of een ongeluk. Met die groep beweert men nog solidair te willen zijn. De mensen uit de laatste categorie verdienen volgens deze visie geen solidariteit. Zij moeten gewoon wat meer hun best doen: Nederlands leren, van de drugs blijven, of een zware, onderbetaalde job aannemen. In die optiek zijn contracten een middel om de zogezegd goede van de slechte armen te onderscheiden.

Het geïndividualiseerde project maatschappelijke integratie (GPMI), dat leefloongerechtigden moeten ondertekenen vooraleer ze hun uitkering krijgen, is daar een voorbeeld van. Het leefloon diende in het verleden al vaker als laboratorium voor activerings- en disciplineringsmaatregelen. Enkele voorbeelden: de contractualisering van de relatie tussen uitkeringsgerechtigden en overheid, de steeds diepere indringing in de persoonlijke levenssfeer van uitkeringsgerechtigden onder het mom van de strijd tegen sociale fraude, en de poging om de verplichte gemeenschapsdienst in te voeren, die door het Grondwettelijk hof werd vernietigd.

De kwetsbaarheid van leefloongerechtigden en het feit dat er geen vakbond voor leefloongerechtigden bestaat, maakt dat de overheid de vrije hand heeft om met deze groep te experimenteren.

SAMENLEVEN IN DIVERSITEIT

Uit een bevraging eind 2018 bleekt migratie de belangrijkste politieke bezorgdheid van de Belg. Vaak wordt deze ongerustheid geassocieerd met populisme. Eind 2018 publiceerde The Guardian een breed Europees onderzoek over populisme. Daaruit bleek dat populistische partijen aan een opmars bezig zijn: de voorbije twee decennia hebben populistische partijen hun aanhang verdrievoudigd.

De term populisme heeft een negatieve connotatie, maar sommige politicologen en politiek filosofen wijzen erop dat populisme een manier kan zijn om legitieme eisen op de politieke agenda te krijgen. Populisme-expert Cas Mudde waarschuwt eerder voor nativisme, een radicaal-rechtse stroming in

het populisme die stelt dat de natiestaat alleen bestemd is voor de oorspronkelijke bevolking, en dat migranten en (volks)vreemde ideeën een bedreiging voor de homogene natiestaat vormen. In het nativistische discours is gelijkheid één van die volksvreemde waarden. Gelijkheid in inkomen, gelijkheid naar gender, gelijkheid naar seksuele geaardheid, of gelijkheid tussen mensen met een verschillende etnisch-culturele achtergrond wordt als een aanval op de morele orde gezien. Extreme groeperingen - zoals Schild en Vrienden - zijn hier heel expliciet in. Maar in het politieke discours dat steeds meer op polarisering gericht is, sluipen deze ideeën ook binnen, zeker als het over diversiteit en samenleven gaat.

Hieronder toont deze samenvatting dat diversiteit vandaag nochtans de realiteit is. Dat wil echter niet zeggen dat het dagelijkse leven van mensen met een migratieachtergrond zomaar probleemloos verloopt. Er is wel degelijk conflict en racisme en discriminatie zijn in opmars. Tegelijk blijkt ook dat mensen in wijken en buurten de diversiteit samen elke dag opnieuw gewoon vormgeven.

Diversiteit is de realiteit

Begin 2016 woonden er in het Vlaamse Gewest 1.328.415 personen van buitenlandse herkomst, wat overeenkomt met 20,5 procent van de totale bevolking. Personen van buitenlandse afkomst zijn personen met een huidige buitenlandse nationaliteit, personen met een buitenlandse geboortenationaliteit die ondertussen Belg zijn geworden, en personen met een Belgische geboortenationaliteit met minstens één ouder met een buitenlandse geboortenationaliteit. Het Vlaamse Gewest is het gewest met het hoogste aantal personen van buitenlandse herkomst. Het relatieve aandeel van deze groep ligt in de andere gewesten heel wat hoger. In het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest gaat het om iets meer dan 7 op de 10 inwoners.

Het aantal personen van buitenlandse herkomst is in het Vlaamse Gewest tussen 2009 en 2016 gestegen met 40 procent. Dat is een gevolg van zowel de internationale immigratie van vreemdelingen en personen van buitenlandse herkomst naar België in de periode 2009-2016, als de natuurlijke aangroei (geboorten) bij de in België wonende vreemdelingen en personen van buitenlandse herkomst. De Vlaamse Migratie- en Integratiemonitor leert dat de grootste herkomstgroep bij de bevolking van buitenlandse herkomst in het Vlaamse Gewest de personen afkomstig uit onze buurlanden zijn. In totaal hebben 597.923 personen van buitenlandse herkomst een EU-herkomst. Dat komt overeen met 9,2 procent van de totale bevolking of 45 procent van het totale aantal personen van buitenlandse herkomst.

Algemeen genomen ligt in het Vlaamse Gewest het aandeel personen van buitenlandse herkomst het hoogst in de rand rond Brussel, in de grensstreek met Nederland in de provincies Limburg en Antwerpen, in Midden-Limburg en in de regio tussen Antwerpen, Brussel en Gent. In de grensstreek met Nederland gaat het vooral om personen van Nederlandse herkomst, in Midden-Limburg om personen van Zuid-EU- en Turkse herkomst, in de rand rond Brussel om personen met een EU-herkomst, in de groot- en centrumsteden om personen met een niet-EU herkomst en in de regio tussen Antwerpen, Brussel en Gent om personen van Maghrebijnse herkomst. De top vijf van gemeenten in het Vlaamse Gewest met het hoogste aandeel personen van buitenlandse herkomst in de totale bevolking zijn Baarle-Hertog (68 procent), Maasmechelen (57 procent), Genk (56 procent), Machelen (52 procent) en Drogenbos (50 procent). Ook in Vilvoorde ligt het aandeel personen van buitenlandse herkomst net boven 50 procent. Ondertussen maakt ook Antwerpen (50,1 procent) deel uit van deze superdiverse steden waar de meerderheid de minderheid geworden is.

Herkomstkloof

Andere hoofdstukken, zoals wonen, onderwijs en werk, wezen al op de ongelijkheden tussen personen van Vlaamse en personen van buitenlandse herkomst. Enkele cijfers om de omvang van de herkomstkloof in beeld te brengen:

- Armoede en inkomen
 1. Het mediaan jaarinkomen van niet-EU-burgers ligt 10.000 euro lager dan dat van Belgen.
 2. Het aandeel personen dat moet rondkomen met een inkomen onder de armoederisicodrempel ligt bij personen geboren buiten de EU op 40 procent, bij personen geboren in België op 8 procent.
- Werk
 1. In 2016 lag de werkzaamheidsgraad bij personen geboren in België op 74 procent, bij personen geboren in de EU op 72 procent en bij personen geboren buiten de EU op 53 procent. In geen enkel EU15-land ligt dat lager dan in België en de gewesten.
 2. Bij personen van niet-EU-herkomst ligt het aandeel loontrekkenden in korte en onregelmatige contracten vier keer hoger dan bij personen van Belgische herkomst.
- Onderwijs
 1. In 2015 verlieten 38 procent van de leerlingen met een niet-EU-nationaliteit het secundair onderwijs zonder diploma. Bij leerlingen met een EU-nationaliteit is dat 24 procent, bij personen met de Belgische nationaliteit 10 procent.
 2. Bij personen geboren buiten de EU is het aandeel laagopgeleiden 44 procent, bij personen geboren in België 19 procent en bij personen geboren in een EU-land 25 procent.
- Gezondheid
 1. Het aandeel mensen met een (zeer) slechte gezondheid bij personen met een Belgische of EU-nationaliteit ligt op 6 procent. Bij personen met een niet-EU-nationaliteit is dat 17 procent.
 2. Het aandeel personen dat leeft in een huishouden dat medische zorg moet uitstellen om financiële redenen ligt bij personen geboren in België op 2 procent, bij de personen geboren buiten de EU op 11 procent.

De herkomstkloof is een complexe problematiek met tal van oorzaken. Het staat echter buiten kijf dat racisme en discriminatie een belangrijke factor is. Daarom is het alarmerend dat Unia in haar jaarverslag 2017 aangeeft dat het in totaal 5,8 procent meer dossiers opende, maar dat het aantal geopende dossiers met betrekking op racisme en raciale discriminatie met maar liefst 12 procent toenam. Het taboe op racistische uitlatingen lijkt te vervagen.

Convivialiteit

Een veel gehoorde politieke reactie op de (super)diversiteit is de klacht dat mensen zich niet meer thuis voelen in hun stad of buurt. De Nederlandse sociologen Jan Willem Duyvendak en Fenneke Wekker stellen zich de vraag of die wens om zich thuis te voelen wel realistisch is. Volgens hen leidt het sentimentele streven om van een buurt een homogene, veilige en vreedzame thuis te maken paradoxaal genoeg maar al te vaak tot openlijke conflicten tussen bewoners over hoe dat 'publieke thuis' er dan uit hoort te zien, en vooral wie dat mag bepalen. Zodra één bewonersgroep zich de gemeenschappelijke of publieke ruimte te veel toe-eigent, verdwijnt het gevoel van veiligheid en vreedzaamheid van andere bewoners als sneeuw voor de zon.

Wekker en Duyvendak pleiten daarom voor een meer realistisch ideaal gebaseerd op vertrouwen. Uit hun onderzoek blijkt dat je hiervoor niet 'hetzelfde' hoeft te zijn in termen van een gedeelde levensstijl, culturele achtergrond of sociaaleconomische positie. Het gaat meer over wat je samen doet, dan over wie je bent.

In ons land pleiten onder andere Dirk Geldhof en Stijn Oosterlynck voor een meer realistische kijk op samenleven in diversiteit. Als sociologen rekenen zij af met het idee van multiculturaliteit dat verwijst naar bewuste pogingen om met etnisch-culturele diversiteit om te gaan en etnisch-culturele minderheden bepaalde rechten te geven. In de plaats komt het paradigma van de superdiversiteit dat gaat voor 'een langzaam, soms moeizaam maar gestaag voortschrijdend proces van normalisering van verschillen. Dat wil niet zeggen dat ze niet tot wrijvingen, spanningen of conflicten kunnen leiden.' Maar Geldhof en Oosterlynck stellen vast dat zowel de dagelijkse realiteit als sociologisch onderzoek aan toont dat samenleven veel gewoner loopt dan velen denken. Het gaat vaak om kleine, losse ontmoetingen die lichte vormen van sociale cohesie creëren, om de capaciteit om samen te leven. Het is geen geromantiseerd of naïef beeld van samenleven, maar één dat oog heeft voor de ambivalentie, spanningen en conflicten in dense en meertalige omgevingen.

VERTEGENWOORDIGING EN BELANGENVERDEDIGING

De kloof tussen politiek en burger groeit. Kortgeschoolden voelen zich buitenstaanders in de samenleving, en al helemaal in de politiek. In onze parlementen komen nauwelijks nog kortgeschoolden voor. Dat maakt dat hun belangen niet meer verdedigd worden. Zij voelen zich terecht niet meer vertegenwoordigd.

Het protest van de Gele Hesjes richtte zich voor een belangrijk deel tegen een aantal ondoordachte maatregelen van de Franse regering. Deze beslissingen waren wel goed voor het milieu, maar troffen mensen in een kwetsbare positie op een onevenredige manier. De reden daarvoor was dat politici de belangen van deze groepen niet meer in het achterhoofd hebben bij het maken van beslissingen.

Deze samenvatting van de omgevingsanalyse focust zich hieronder op twee thema's waarbij mensen in kwetsbare groepen weinig inspraak hebben, waardoor hun belangen niet verdedigd worden: klimaat en de toenemende invloed van burgerbewegingen.

Klimaat

Mensen in een kwetsbare positie hebben veel zorgen aan hun hoofd. Het klimaat is daarbij zelden hun eerste prioriteit. Ze hebben ook minder middelen om zelf een steentje bij te dragen. Maar net als elke ouder willen ook zij een beter leven voor hun kinderen. De mythe van desinteresse maakt dat deze groepen de voorbije jaren niet betrokken zijn geweest in de discussie, met als gevolg een klimaatbeleid dat volledig aan hun belangen voorbijgaat.

Niet toevallig treft de situatie hen vandaag op drie manieren.

1. Mensen in een maatschappelijk kwetsbare positie worden meer blootgesteld aan de gevolgen van milieuverontreiniging en klimaatverandering dan de midden- en de hoge inkomensgroepen. Dat uit zich bijvoorbeeld in een ongelijke levensverwachting in goede gezondheid. Maar bijvoorbeeld ook in een ongelijke toegang tot groen en natuur door de plek waar ze wonen en de mobiliteitsarmoede waarmee ze kampen.

2. Tegelijk hebben deze groepen niet de middelen om duurzame keuzes te maken. Zij hebben geen geld voor bijvoorbeeld energiezuinige huishoudtoestellen, fairtrade voeding of duurzame kledij. In tijden waar dit haast statussymbolen zijn, leidt dat tot een vergroting van hun stigma.
3. Tenslotte dreigen ze ook de dupe te worden van de sterke Mattheuseffecten in het huidige klimaatbeleid. Heel het debat over zonnepanelen is daar een voorbeeld van. De overheid subsidieerde die technologie massaal. De samenleving droeg de kost, maar de voordelen gingen enkel naar diegenen die zich de zonnepanelen konden veroorloven.

Op dezelfde manier zal de ruimtelijke ordening op buurt- en wijkniveau veel meer in samenspraak moeten gebeuren met bewoners in een kwetsbare positie. Uit onderzoek blijkt dat de toegang tot natuur en groene ruimte vandaag ook ongelijk verdeeld is. Buurten waar meer inwoners met een laag inkomen wonen, zijn minder goed bedeed als het gaat over (gevarieerde) beplanting, parken, of straatbomen. Toch hebben net de meest achtergestelde groepen veel baat bij groen in de buurt. Groen in de buurt vermindert de gezondheidsongelijkheden in de buurt, voornamelijk bij bevolkingsgroepen die sociaaleconomisch het meest achtergesteld zijn. Dat wil in sommige gevallen ook zeggen dat de openbare ruimte in deze wijken en buurten herverdeeld zal moeten worden.

Burgerinitiatieven en zelforganisaties

Terwijl politieke partijen aan legitimiteit lijken te verliezen, lijken steeds meer mensen zelf de handen uit de mouwen te steken in de vorm van burgerinitiatieven en -participatie. Deze burgerinitiatieven hebben steeds meer (politieke) invloed. Het Antwerpse Ringland is daar een voorbeeld van. Het zijn positieve initiatieven die op dynamische wijze inspelen op bestaande noden in de samenleving. Toch mag niet vergeten worden dat de initiatiefnemers voornamelijk hoogopgeleide en witte personen zijn voor wie het niet altijd evident is om de eigen leefwereld te overstijgen.

Tegelijk blijkt dat burgerinitiatieven van mensen in een kwetsbare positie – vaak zelforganisaties genoemd – politieke macht ontbreken. Meer zelfs, soms worden ze zelfs verdacht gemaakt en van een apartheidologica beschuldigd. Nochtans spelen deze initiatieven – bijvoorbeeld op het vlak van integratie – een belangrijke rol. Binnen de veiligheid van een zelforganisatie hoeven personen zich niet te verantwoorden voor het spreken van hun moeder- of thuistaal, voor de culturele, religieuze of andere gebruiken die ze hanteren, voor de voedselvoorschriften die ze volgen en de feestdagen die ze eren. Ze kunnen gewoon zichzelf zijn. Dat gegeven maakt het niet verwonderlijk dat deze vorm van initiatieven een heuse *boom* kent. In heel de Vlaamse gemeenschap bestaan 13 landelijke etnisch-culturele federaties met ongeveer 1.368 plaatselijke afdelingen, daarnaast bestaan er ruim 800 niet-gefedereerde etnisch-culturele zelforganisaties. In Brussel is het etnisch-cultureel middenveld relatief gezien nog groter. In 2009 telden onderzoekers niet minder dan 656 Belgisch-Marokkaanse, 196 Belgisch-Turkse en 658 Belgisch-Congolese organisaties.

Het beleid, maar ook het middenveld moeten op zoek naar een manier om zich tegenover burgerinitiatieven en zelforganisaties te verhouden.

ACCENTEN MET BETREKKING TOT ONS WERKGEBIED ¹

De TOP 20 steden en gemeenten met de meeste van maatschappelijke achterstelling

Een onderlinge vergelijking van alle 64 Oost-Vlaamse steden en gemeenten in ons werkgebied (de provincie Oost-Vlaanderen exclusief Gent) ², op basis van 14 achterstellingsindicatoren, ³ geeft een duidelijk beeld van de geografische situering van de maatschappelijke achterstelling. In onderstaande synthesetabel worden de top-20 steden en gemeenten weergegeven die het vaakst het hoogst gerangschikt staan met betrekking tot elk van de 14 onderzochte achterstellingsindicatoren. Er is een duidelijk niveauverschil vast te stellen tussen de eerste 14 (rood en oranje gekleurd) steden en gemeenten en de daaropvolgende 6 (geel).

▼ Tabel met de TOP 20 van steden en gemeenten in ons werkgebied waar er sprake is van een cumulatie van maatschappelijke kwetsbaarheid en een kaart van de TOP 14 steden en gemeenten

Ranking	Stad / gemeente
1	Ronse
2	Sint-Niklaas
3	Aalst
4	Eeklo
5	Zelzate
6	Wetteren
7	Hamme
8	Geraardsbergen
9	Lokeren
10	Denderleeuw
11	Temse
12	Dendermonde
13	Ninove
14	Zele
15	Berlare
16	Lebbeke
17	Oudenaarde
18	Wachtebeke
19	Stekene
20	Beveren

¹ Voor een meer uitgebreide gebiedsanalyse van ons werkgebied, verwijzen wij graag naar het document 'Gebiedsanalyse van het werkgebied van Samenlevingsopbouw Oost-Vlaanderen vzw' als bijlage bij dit meerjarenplan.

² Vóór 2019 telde ons werkgebied 64 steden en gemeenten. Vanaf 2019 zijn er in Oost-Vlaanderen drie nieuwe fusiegemeenten: Kruisem (Kruisem en Zingem), Aalter (Aalter en Knesselare), Deinze (Deinze en Nevele) en Lievegem (Lovendegem, Waarschoot, Zomergem). Hierdoor telt ons werkgebied sindsdien 59 steden en gemeenten in plaats van 64. Voor de gebiedsanalyse hielden we evenwel vast aan de 64 gemeenten.

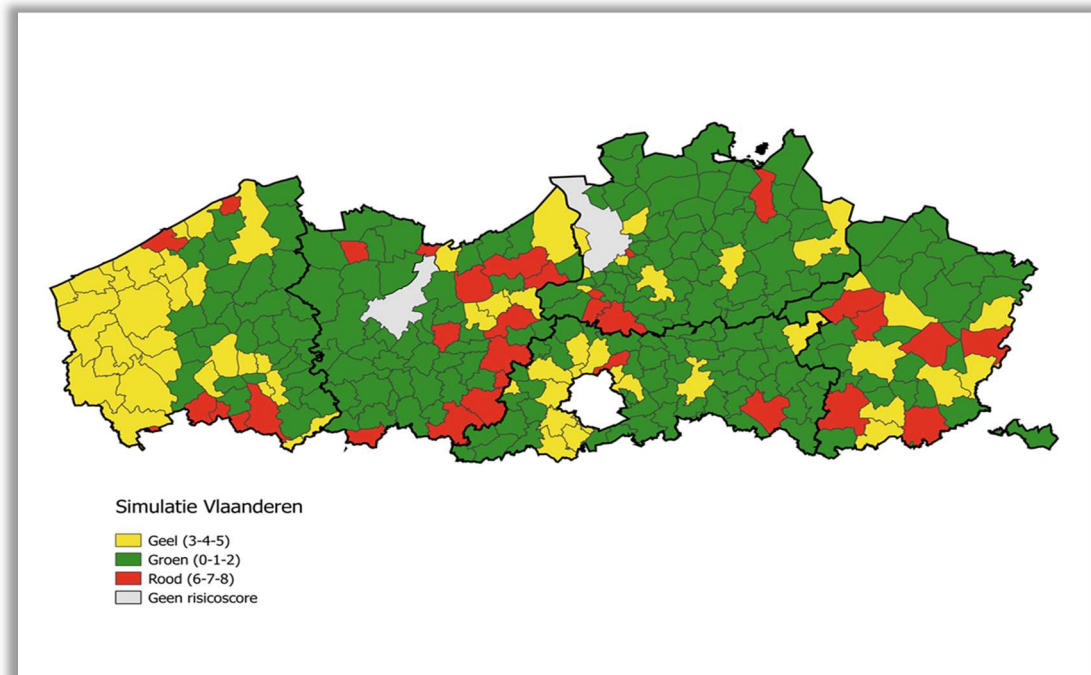
³ De indicatoren: (1) Risico-indicatoren: Alleenstaanden 18-65 jaar; Alleenwonende 75-plussers; Eenoudergezinnen met min. 1 kind jonger dan 18 jaar; Lagere schoolkinderen met een laagopgeleide moeder; Leerlingen secundair onderwijs met een laagopgeleide moeder; Werkloosheidsdruk; Laaggeschoolde en langdurig werkzoekenden; (2) Kansarmoede-indicatoren: Kinderen die opgroeien in een gezin met een laag inkomen; Beroepsactieven met een beperkt inkomen; Ouderen met een beperkt inkomen; (3) Betalingsmoeilijkheden: Elektriciteitsmeters; Gezinnen op de wachtlijst voor sociale woning; (4) Een nieuwe generatie met zorgen: Kinderen basisonderwijs met schooltoelage; Kinderen secundair onderwijs met schooltoelage.

Met uitzondering van Eeklo en Ronse, bevinden alle steden en gemeenten met een verhoogde achterstelling zich ten oosten van onze provincie. Dit typische patroon voor ons werkgebied wijzigt nauwelijks doorheen de jaren. Veel heeft te maken met het feit dat in deze steden en gemeenten er in het verleden is geïnvesteerd in een sociaal woonaanbod en/of omdat maatschappelijk kwetsbare groepen er op de lokale huisvestingsmarkt een verouderd stedelijk woningpatrimonium kunnen terugvinden aan 'relatief' betaalbare huur- en aankooprijzen.

Ons werkgebied in Vlaams perspectief

Een analyse op het niveau van ons werkgebied biedt geen antwoord op de vraag hoe de steden en gemeenten met de hoogste score de vergelijking met de rest van Vlaanderen doorstaan. In welke mate wijkt ons werkgebied met andere woorden af van de werkgebieden van de overige provinciale instituten?

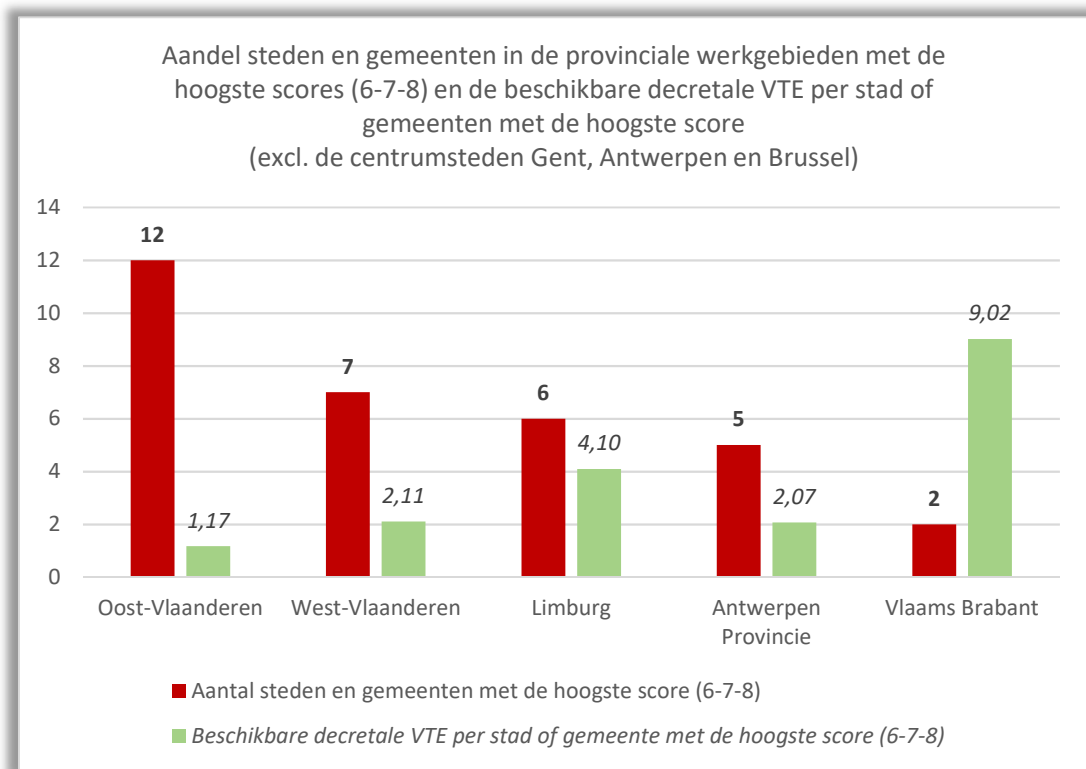
Een recente gelijkaardige vergelijkende analyse op basis van 8 indicatoren (in plaats van onze 14) die in 2019 door de administratie WVG werd uitgevoerd, biedt een duidelijk antwoord op deze vraag en schetst meteen een heel scherp beeld van de ernst en de omvang van de maatschappelijke achterstelling binnen ons werkgebied.⁴ Onderstaande kaart, waarbij de stedelijke werkgebieden Gent, Brussel en Antwerpen buiten beschouwing worden gelaten, toont hoe ons werkgebied het grootste aantal steden en gemeenten met de hoogste scores telt (12 ten opzichte van een gemiddelde van 6,4 per werkgebied).

⁴ De 8 indicatoren: Het aantal inwoners met voorkeursregeling in de ziekteverzekering ten opzichte van het totale aantal inwoners; Het aantal alleenstaande ouders ten opzichte van het totale aantal huishoudens met kinderen onder de 25 jaar; Het aantal inwoners met recht op een tegemoetkoming hulp aan bejaarden of een zorgbudget voor ouderen met een zorgnood ten opzichte van het totale aantal inwoners van 65 jaar of ouder; De kansarmoede-index van Kind en Gezin; Het aantal laaggeschoolde langdurig werkzoekenden ten opzichte van het totale aantal niet-werkende werkzoekenden; Het aantal inwoners van buitenlandse niet-EU-herkomst ten opzichte van het totale aantal inwoners; Het aantal kredietnemers met minstens één uitstaand achterstallig contract ten opzichte van het totale aantal inwoners van achttien jaar of ouder; Het aantal geplaatste en ingeschakelde budgetmeters ten opzichte van het aantal huishoudelijke elektriciteitsafnemers die aangesloten zijn op het distributienet.

In vergelijking met de rest van Vlaanderen is er met andere woorden sprake van een atypisch hoge concentratie maatschappelijk kwetsbare groepen binnen ons werkgebied. Een onderlinge vergelijking van de provinciale werkgebieden, leert bovendien dat ons werkgebied maar liefst 37,5% van alle Vlaamse steden en gemeenten telt (excl. Gent, Brussel en Antwerpen) die de hoogste scores (6-7-8) vertegenwoordigen.

Onderstaande grafiek biedt tenslotte een onderlinge vergelijking van de provinciale werkgebieden op basis van het aantal beschikbare decretale VTE per stad of gemeente die het hoogst scoort. Hieruit blijkt overduidelijk dat Samenlevingsopbouw Oost-Vlaanderen verhoudingsgewijs over de minste personele en financiële slagkracht beschikt in verhouding tot de lokale problematieken waarmee opbouwwerkers zich dagdagelijks op het terrein geconfronteerd zien. Deze ongelijke situatie is het historisch verklaarbare gevolg van de wijze waarop de toekenning van de decretale middelen in het verleden is gebeurd.

Met het oog op de realisatie van onderhavig meerjarenplan zijn wij bijgevolg genoodzaakt om via convenanten met lokale besturen vooralsnog voldoende schaalgrootte en personeelsinzet proberen op te bouwen. Dit heeft evenwel een prijs. Onvermijdelijk verwachten lokale besturen in ruil voor hun financiering van onze projectwerkingen, van ons heel wat lokaal dienstverlenend werk. Hierdoor blijft de tijd en de personele inzet die we als instituut écht kunnen investeren in innovatief en opschaalbaar opbouwwerk in Oost-Vlaanderen, vooralsnog in de feiten beperkter dan wenselijk en noodzakelijk.

Steden en gemeenten met aandachtsbuurten

In bovenstaande onderlinge vergelijking op basis van beschikbare achterstellingsindicatoren, pogen we telkens die steden en gemeenten binnen ons werkgebied af te bakenen waar er sprake is van een

verhoogde maatschappelijke kwetsbaarheid. Dit is al bij al een relatief eenvoudige oefening aangezien de meeste van de indicatoren op het niveau van een stad of gemeente vrij toegankelijk en beschikbaar zijn. Het is echter moeilijker om ook cijfermateriaal te verzamelen tot op het niveau van de kleinste statistische niveaus (bouwblok, statistische sector of deelgemeente).

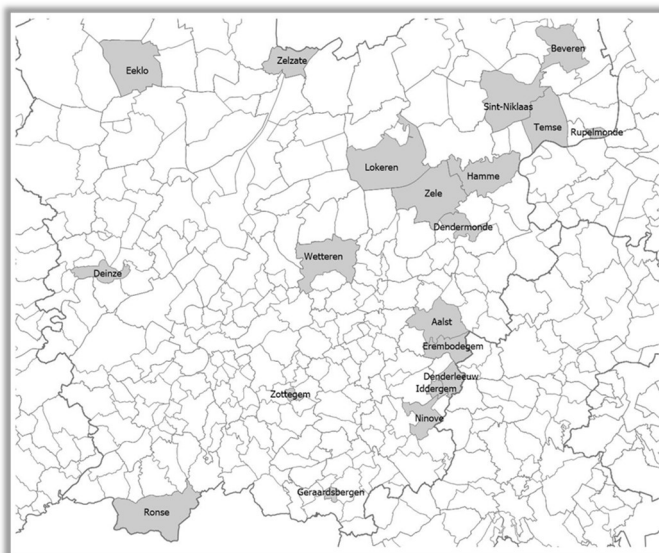
Aangezien we als opbouwwerk ook heel vaak op microniveau actief zijn in duidelijk afbakenbare ‘aandachtsbuurten’, is de stad of gemeente waarin automatisch ook alle deelgemeenten zijn vervat een te hoog aggregatieniveau om een voldoende scherp beeld te krijgen van geografische situering van deze aandachtsbuurten. Zo kan het kernstadgebied van een stad of gemeente mogelijks één of meerdere achtergestelde buurten met hoge achterstellingsindicatoren tellen, maar worden deze ‘weggemiddeld’ door de aanwezigheid van bijvoorbeeld grote aantallen verkavelings- of residentiële wijken in de randgebieden of deelgemeenten. Het relatief hoge aggregatieniveau van een stad of gemeente biedt met andere woorden geen duidelijk zicht op het al dan niet aanwezig zijn van één of meerdere achtergestelde buurten.

Gelukkig zijn er toch een aantal interessante indicatoren beschikbaar tot op het niveau van de kernsteden en deelgemeenten. Op die manier krijgen we vooralsnog een iets scherper zicht op de aanwezigheid van geografisch geconcentreerde maatschappelijke kwetsbaarheid in de verschillende kerngebieden van een stad of (deel)gemeente.⁵

Een onderlinge vergelijking op basis van 10 indicatoren, leidde ons tot onderstaande Top 20 van kernsteden en deelgemeenten waar er sprake is van een geografisch geconcentreerde maatschappelijke kwetsbaarheid in de kerngebieden van de betreffende stad of (deel)gemeente.

▼ Tabel met de TOP 20 van kernsteden en deelgemeenten in ons werkgebied waar er sprake is van een geografische cumulatie van maatschappelijke kwetsbaarheid en een kaart van de TOP 20 kernsteden en deelgemeenten

Ranking	Kernstad of kerngemeente
1	Sint-Niklaas
2	Aalst
3	Denderleeuw
4	Ninove
5	Ronse
6	Temse
7	Geraardsbergen
8	Lokeren
9	Zelzate
10	Rupelmonde
11	Wetteren
12	Dendermonde

⁵ Op basis van volgende lijst van indicatoren werden alle 270 kernsteden en deelgemeenten in ons werkgebied onderling met elkaar vergeleken en werd een rangorde opgesteld: Ander adres dan vorig jaar (t.o.v. inwoners) [%] [2019]; Niet-Europese (niet-EU) herkomst (t.o.v. inwoners) [%] [2019]; Kind bij alleenstaande ouder (t.o.v. inwoners) [%] [2019]; Huurders (t.o.v. huishoudens) [%] [2018]; Bebouwingsgraad [%] [2018]; Leerlingen basisonderwijs met een laag opgeleide moeder (t.o.v. Iln BO) - WP [%] [2018]; Leerlingen basisonderwijs die thuis geen Nederlands spreken (t.o.v. Iln BO) - WP [%] [2018]; Leerlingen basisonderwijs die in een buurt met een verhoogde schoolse vertraging wonen (t.o.v. Iln BO) - WP [%] [2018]; Huishoudens met 5 of meer personen (t.o.v. private huishoudens) [%] [2019]; Bevolkingsdichtheid [per km²] [2019].

13	Zottegem
14	Erembodegem
15	Hamme
16	Zele
17	Eeklo
18	Beveren
19	Deinze
20	Iddergem

Opnieuw herkennen we het patroon dat ons werkgebied zo typeert, waarbij de meeste achterstelling zich vooral ten oosten van de provincie situeert. Toch springen bij deze fijnmaziger analyse een aantal nieuwe steden en (deel)gemeenten in het oog; zoals Beveren, Ruppelmonde, Erembodegem, Iddergem, Zottegem en Deinze.

STRATEGISCHE OPTIES

KEUZE VOOR DRIE STRATEGISCHE DOELSTELLINGEN

De volgende vijf jaar zet Samenlevingsopbouw in op drie strategische doelstellingen: grond- en mensenrechten, krachtige buurten en steden, en collectief burgerschap. Deze drie strategische doelstellingen zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden. Ze kunnen niet van elkaar losgeknipt worden, want ze zijn samen essentieel om het leven van mensen in een kwetsbare positie te verbeteren.

1. Van grondrechten naar grond- en mensenrechten:

In samenwerking met SAM, steunpunt Mens en Samenleving, verdiepte Samenlevingsopbouw haar politieke kernopdracht. Dit bijgestelde praktijkkader daagt de sector uit om haar doelstellingen en strategieën voor structurele verandering te verfijnen. Een belangrijke aanvulling is de verbreding van grondrechten naar grond- en mensenrechten. Samenlevingsopbouw sluit hiermee aan bij de conclusies van het congres Sterk Sociaal Werk. Mensenrechten zijn een leidend principe voor Samenlevingsopbouw. Ze omvatten rechten uit de eerste, tweede en derde generatie:

1. Rechten van de eerste generatie verwijzen naar burgerrechten en politieke rechten, zoals het recht op vereniging en het recht op vrije meningsuiting.
2. Onder de tweede generatie worden sociaaleconomische en culturele rechten verstaan, zoals het recht op arbeid, op onderwijs, sociale bescherming of huisvesting.
3. De rechten van de derde generatie slaan op collectieve rechten, zoals het milieu. Denk daarbij aan het recht op een gezonde leefomgeving, op natuurlijke hulpbronnen ...

2. Krachtige buurten en steden

Pleinen, buurten, wijken, gemeenten en steden ... zijn het werkterrein van Samenlevingsopbouw. De sector is actief in aandachtsgebieden waar mechanismen van maatschappelijke kwetsbaarheid ruimtelijk geconcentreerd zijn en elkaar bestendigen. Opbouwwerkers vertrekken vanuit een gedegen gebiedsanalyse die voortbouwt op de leefwereld en het behoefteperspectief van bewoners. Ze pakken niet enkel noden en problemen aan, maar zetten ook de aanwezige kracht van het gebied en haar bewoners in.

3. Collectief burgerschap:

In het traject naar het nieuwe meerjarenplan kwamen enkele nieuwe onderwerpen onder de aandacht: 'democratie', 'diversiteit, racisme & polarisering', 'klimaat en sociale rechtvaardigheid' en 'solidaire en warme samenleving'. Deze actuele thema's raken aan grond- en mensenrechten, maar voegen extra klemtonen toe omdat ze het risico in zich dragen nieuwe ongelijkheden te creëren en bestaande ongelijkheden te versterken. Samenlevingsopbouw streeft naar een inclusieve samenleving waar iedereen een volwaardige plaats heeft. De focus ligt op solidariteit en burgerschap. Opbouwwerkers versterken mensen in een maatschappelijk kwetsbare positie zodat ze in deze vier thema's een evenwaardige stem krijgen. Daarbij gaat echter steeds ook cruciale aandacht naar de realisatie van grond- en mensenrechten.

STERKE SECTORSAMENWERKING

Om de impact van ons werk te vergroten is de interne samenwerking tussen de instituten van Samenlevingsopbouw essentieel. Vanaf de start van het proces dat tot dit meerjarenplan leidde, werd de keuze gemaakt om maximaal in te zetten op gezamenlijk gekozen thema's en acties, die we op Vlaams en Brussels niveau samen willen opnemen. Als makelaar van oplossingen zetten we bij de ontwikkeling van projecten en de opschaling ervan sterk in op deze interne samenwerkingen, net zoals op de samenwerking met diverse partners zoals lokale en bovenlokale overheden, middenveldorganisaties, bedrijven ...

De samenwerking uit zich in:

- Gezamenlijk gekozen projecten
 1. met inzet van opbouwwerkers van de respectievelijke instituten.
 2. inbreng vanuit de instituten voor projectcoördinatie.
- Samenbrengen en opbouwen van inhoudelijke expertise.
- Gezamenlijke modelontwikkeling.
- Lerend netwerk
- ...

We werken in alle opbouwwerkprojecten volgens hetzelfde doelstellingenkader. Zo hanteren we hetzelfde kompas en trekken we aan hetzelfde zeel.

SAMENWERKING MET SAM VZW

Sterk sociaal werk kan enkel bestaan met een degelijk ondersteuningsaanbod. Om de impact op het terrein te vergroten is het taal geven aan goede praktijken, het vormen van opbouwwerkers, het opzetten van sensibiliserende en beleidsgerichte acties, ... essentieel.

Samenlevingsopbouw heeft de ondersteuning van SAM vzw nodig voor de ondersteuning op volgende onderdelen:

1. opbouw en borging van expertise
2. praktijk- en methodiekontwikkeling
3. opschaling van praktijken
4. beleidsgerichte acties
5. informatie en sensibilisering
6. Vormingsbeleid: o.a. basisopleiding opbouwwerkers
7. organisatie van contexten en processen die leren bevorderen
8. ...

Samenlevingsopbouw hoopt te mogen rekenen op de gevraagde ondersteuning door SAM.

SAMENLEVINGSOPBOUW POST CORONA

In volle coronacrisis werd aan dit meerjarenplan de laatste hand gelegd. Het is duidelijk dat deze periode een blijvende maatschappelijke impact zal hebben. Het virus maakt geen onderscheid tussen mensen, maar de gevolgen van de pandemie zijn niet voor iedereen dezelfde. COVID-19 zet de bestaande ongelijkheden in onze samenleving op scherp.

Opbouwwerkers hebben hier onmiddellijk op gereageerd. Samenlevingsopbouw heeft zich van bij het begin van de crisis pijlsnel georganiseerd om de vele spontane solidariteitsinitiatieven te faciliteren en bestaande lacunes op te vullen. Zo gingen opbouwwerkers de buurten in om mensen in een kwetsbare positie te informeren over de maatregelen die de overheid nam, zorgden ze ervoor dat voedselhulp niet in het gedrang kwam, maakten ze het voor gezinnen zonder tuin mogelijk om van groene ruimte te genieten, enzovoort. Vanuit de noden die we vaststelden op het terrein en de signalen die we opvingen, werkten we dus alternatieven uit en deden we beleidsvoorstellen.

De solidariteit in de samenleving was groot en ook de overheid deed haar duit in het zakje. Binnen enkele weken tijd stelde ze ongeziene middelen ter beschikking om de economie te ondersteunen. Broodnodige maatregelen. Toch bleken mensen in een kwetsbare positie er soms niet voor in aanmerking te komen. Zo hadden mensen in een precaire arbeidssituatie geen recht op technische tijdelijke werkloosheid en mochten huurders de betaling van hun huur niet uitstellen. In de toekomst wil Samenlevingsopbouw de overheid er blijvend op attent maken dat ook deze groepen recht hebben op een menswaardig bestaan.

De signalen die opbouwwerkers tijdens de crisis opvingen, hebben Samenlevingsopbouw gesterkt in de keuzes in dit meerjarenplan. In het post-coronatijdperk zal het cruciaal zijn om werk te maken van grond- en mensenrechten, krachtige buurten en steden en collectief burgerschap. De combinatie van deze drie zal eens te meer nodig zijn.

Bovendien herinneren opbouwwerkers zich dat ons sociaal bestel in 2008 een uiterst effectief wapen tegen de financiële crisis bleek. Het heeft er alle schijn van dat dit sociaal systeem opnieuw een sterk schild vormt tegen deze gezondheids crisis. Reden genoeg om straks niet op onze sociale zekerheid te besparen, maar er net extra in te investeren.

Samen met partners zoals CAW, Netwerk tegen Armoede, VHM ... volgt Samenlevingsopbouw de gevolgen van de crisis verder op in het nieuwe meerjarenplan. Deze samenwerkingsverbanden ijveren er de komende vijf jaar voor dat gepaste maatregelen worden genomen opdat de situatie van mensen in een kwetsbare positie na de coronacrisis op een structurele manier verbetert.

HET AANTAL LAAGDREMPelige BASISWERKINGEN ZO MOGELIJK IN AANTAL UITBREIDEN

Samenlevingsopbouw Oost-Vlaanderen heeft al sinds haar ontstaan een lange en rijke traditie van sterke laagdrempelige basiswerkingen waarbinnen sterk wordt geïnvesteerd in duurzame doelgroepcontacten, gekoppeld aan vernieuwd projectwerk. Ook tijdens deze meerjarenplanperiode willen wij als organisatie hierin maximaal blijven investeren en waar mogelijk het aantal basisvoorzieningen verder uitbreiden. Zo proberen wij onze basis te vergroten voor de ontwikkeling van innovatief projectwerk en zo ook de kansen te vergroten voor projecten die verder kunnen worden opgeschaald.

INZET VAN PERSONEEL EN FINANCIËLE MIDDELEN OP BASIS VAN EEN GOED ONDERBOUWDE GEBIEDSANALYSE

De gebiedsanalyse van ons werkgebied (cf. supra en de bijlage bij dit meerjarenplan) toont overduidelijk aan dat Samenlevingsopbouw Oost-Vlaanderen, in vergelijking met de andere provinciale instituten voor Samenlevingsopbouw, beduidend meer steden en gemeenten telt waar er sprake is van

een gecumuleerde achterstellingsproblematiek. Gegeven de relatief beperkte Vlaamse enveloppefinanciering van 14,05 VTE waarover wij jaarlijks beschikken, worden wij met betrekking tot de inzet van onze beschikbare personeelsformatie en de thematische inzet onvermijdelijk tot scherpere en meer weloverwogen keuzes gedwongen. De lokale noden en de vragen van lokale besturen voor ondersteuning zijn immers vele keren groter dan ons aanbod.

Net zoals bij de voorbije meerjarenplanperiodes, zullen wij ons ook nu weer zo veel mogelijk baseren op de resultaten van onze gebiedsanalyse van ons werkgebied bij de selectie van de steden en gemeenten waar wij bestaande en nieuwe initiatieven zullen ontplooiën.

EXTERNE WERKING: THEMA'S EN DOELSTELLINGEN

SD1: GROND- EN MENSENRECHTEN

Alle mensen in een maatschappelijk kwetsbare positie hebben volwaardige toegang tot grond- en mensenrechten, zodat sociale rechtvaardigheid wordt gegarandeerd en zij een menswaardig leven kunnen leiden.

Samenlevingsopbouw zet zich in voor een sociaal rechtvaardige samenleving waarin alle burgers een menswaardig leven kunnen leiden. Hiervoor is het nodig dat iedereen kan beschikken over goede huisvesting, kwaliteitsvolle arbeidskansen, een gezond leefmilieu, kansen tot ontplooiing ... en dit op gelijkwaardige wijze.

Artikel 23 en 24§3 van de Belgische Grondwet benoemen het recht op arbeid, sociale zekerheid, sociale bijstand, juridische bijstand, gezondheid, onderwijs, culturele en maatschappelijke ontplooiing en wonen. Beide grondwetsartikels zorgen ervoor dat de overheid zich dient in te spannen opdat mensen een waardig bestaan kunnen leiden en zich volledig kunnen ontwikkelen. Deze rechten kunnen enkel gerealiseerd worden als de overheid werk maakt van herverdeling.

Vandaag is er op het vlak van grond- en mensenrechten nog veel werk aan de winkel. Onderwijskansen zijn niet gelijk, een woning of werk is niet voor iedereen beschikbaar, de sociale bescherming is ontoereikend. Samenlevingsopbouw ziet het als haar taak om de verschillende overheden op hun verantwoordelijkheid te wijzen en hen instrumenten aan te reiken om hun opdracht, zoals omschreven in de grondwet, waar te maken.

In dit meerjarenplan kiest Samenlevingsopbouw ervoor om voornamelijk te focussen op Arbeid, Wonen, Onderwijs en Sociale bescherming ... Binnen deze thema's werken opbouwwerkers aan innovatieve modellen en ijveren ze voor een socialere wet- en regelgeving. Bovendien voeden ze mee het publieke debat. Samenlevingsopbouw zet hiervoor onder andere in op duurzame jobs, onderwijs dat alle kinderen kansen biedt, betaalbare en kwalitatieve woningen, en goede nutsvoorzieningen die voor iedereen toegankelijk zijn.

Op die manier draagt Samenlevingsopbouw bij aan solidaire en rechtvaardige structuren die deze grond- en mensenrechten garanderen.

RECHT OP SOCIALE BESCHERMING

OD Sociale bescherming

Het sociaal beleid is aangepast aan de noden en behoeften van mensen in een maatschappelijk kwetsbare positie. Overheden stimuleren en ondersteunen proactief handelen en nemen structurele maatregelen in de strijd tegen onderbescherming.

Toelichting

Sociale bescherming is het geheel van sociale bijstand en sociale zekerheid. Het is een grondrecht dat via drie pistes concreet vorm krijgt: (1) het recht op sociale, geneeskundige en juridische bijstand, (2)

het recht op een menswaardig inkomen en (3) het recht om voor alle levensdomeinen een beroep te kunnen doen op een kwaliteitsvolle en toegankelijke hulp- en dienstverlening.

In realiteit bestaan er heel wat drempels die gaten slaan in de sociale bescherming. Het gaat hier bijvoorbeeld over complexe regelgeving of administratieve rompslomp. Tegelijk worden rechten steeds meer voorwaardelijk. Samenlevingsopbouw kaart deze tendens aan en creëert draagvlak om dit *voor-wat-hoort-wat-denken* te keren.

In de strijd tegen onderbescherming werken opbouwwerkers aan nieuwe modellen die de hulp en dienstverlening verbeteren. Ze werken hiervoor samen met diverse betrokkenen. Tegelijk versterken ze mensen in een maatschappelijk kwetsbare positie zodat zij zelf beter voor hun rechten kunnen opkomen.

RECHT OP WONEN

OD Kwaliteitsverbetering op de woonmarkt

Praktijken, modellen, instrumenten en regelgeving om de woonkwaliteit te verbeteren voor mensen in een maatschappelijk kwetsbare positie zijn ontwikkeld, erkend door oplossingsactoren en opgeschaald. Dit leidt tot een substantiële verbetering van de woonkwaliteit in de onderste segmenten van de woningmarkt.

Toelichting

Zowel wetenschappelijk onderzoek als ervaringskennis wijzen op de negatieve gevolgen van een slechte woning. Het tast de gezondheid aan, maar resulteert ook in slechte schoolresultaten en tewerkstellingsproblemen. Bovendien zorgt een slechte kwaliteit van de woning voor hogere energierekeningen. Mensen in een kwetsbare positie moeten zich vooral tevredenstellen met huizen uit het laagste huursegment. Het is net daar dat de woonkwaliteit te wensen overlaat.

De term 'woonkwaliteit' verwijst naar de maatschappelijke en wettelijke normen op het vlak van veiligheid, gezondheid, wooncomfort en energiezuinigheid. Een verbetering houdt in dat deze normen gehaald worden, zonder dat daarbij de betaalbaarheid, woonzekerheid en toegankelijkheid in het gedrang komen.

Opbouwwerkers ontwikkelen projecten, modellen en instrumenten om de kwaliteit van wonen te verbeteren. Met de erkenning en opschaling van deze initiatieven mikt Samenlevingsopbouw op een structurele verankering in het reguliere woonbeleid. Op die manier treedt er een significante verbetering op in de woonkwaliteit van de onderste segmenten van de woningmarkt, zoals de private huur, sociale huur en noodkoop.

OD Regulering woonmarkt

Overheden voeren een actief woonbeleid door regelgeving, ondersteuning en handhaving dat erop gericht is de toegankelijkheid, woonzekerheid en betaalbaarheid te garanderen voor mensen in een maatschappelijk kwetsbare positie.

Toelichting

Zowel op de private als op de sociale huurmarkt kampen mensen in een kwetsbare positie met heel wat onzekerheid. Deze onzekerheid heeft met drie aspecten te maken:

1. Betaalbaarheid op de woonmarkt wordt onder andere beïnvloed door de sociale huurprijsberekening en het gebrek aan huurprijsomkadering op de private huurmarkt.
2. Woonzekerheid gaat over de tijdelijkheid van huurcontracten in de sociale huisvesting, de werking van het fonds ter preventie van uithuiszettingen, en meer in het algemeen de groeiende voorwaardelijkheid van het grondrecht wonen.
3. Toegankelijkheid heeft onder andere betrekking op de inschrijvingsvoorwaarden in de sociale huisvesting en de huurwaarborgregeling op de private huurmarkt. Bovendien speelt de beschikbaarheid van voldoende woningen hier een grote rol in, zeker op de sociale (huur)markt.

De huidige maatregelen volstaan niet om verbetering te garanderen. Bovendien werken maatregelen soms zelfs contraproductief. Daarom voert Samenlevingsopbouw gerichte actie, bouwt ze dossiers op, en beïnvloedt ze de publieke opinie. Dit leidt tot een betere regulering van de woonmarkt, die de onzekerheid van mensen in een kwetsbare positie terugdringt.

RECHT OP WERK

OD Emanciperende activering

Werkzame praktijken en modellen die de kloof tussen mensen in een maatschappelijk kwetsbare positie en de arbeidsmarkt verkleinen zijn ontwikkeld en erkend door oplossingsactoren. Samenlevingsopbouw levert een bijdrage aan een inclusief en emanciperend activeringsbeleid.

Toelichting

Sommige mensen hebben het moeilijk om op eigen kracht volwaardig aan onze samenleving te participeren. Een inclusief en emanciperend activeringsbeleid kan daarbij hulp bieden. Dit moet op maat gebeuren. Sommige mensen willen werken, anderen zijn niet in die mogelijkheid en zoeken daarom een andere zinvolle tijdsbesteding. Activering naar werk is voor een grote groep niet altijd haalbaar.

Opbouwwerkers zoeken mensen met weinig arbeidskansen op. Samen ontwikkelen ze nieuwe modellen die in verschillende omstandigheden succesvol zijn. Deze modellen zijn uitgewerkt op maat van mensen in een maatschappelijk kwetsbare positie en vertrekken vanuit hun kracht en talenten.

Samenlevingsopbouw beïnvloedt de lokale en Vlaamse overheid zodat het activeringsbeleid minder repressief en dwingend wordt. We pleiten voor een emanciperend en inclusief beleid.

OD Gelijke onderwijskansen

Er zijn Vlaamse en lokale beleidsmaatregelen die erop gericht zijn om de rol van onderwijs bij het realiseren van opwaartse sociale mobiliteit te versterken.

Toelichting

Vlaanderen bengelt achteraan het Europees peloton als het over gelijke onderwijskansen gaat. De prestatiekloof tussen kansarme en kansrijke leerlingen blijft bestaan. Ons onderwijs is geen instrument tot sociale stijging. Zo gaat heel wat talent verloren. Kinderen en jongeren missen kansen op ontplooiing en op een diploma dat kwaliteitsvol werk oplevert.

Daarom moet het onderwijsbeleid gelijke kansen als prioriteit naar voor schuiven. Middelen daartoe zijn: een adequate financiering, inzet op monitoring, de professionalisering en ondersteuning van scholen, en de afstemming en samenwerking met andere beleidsdomeinen zoals welzijn.

Ook lokale besturen hebben een verantwoordelijkheid. Zij zijn onderwijsverstrekker of zorgen voor een flankerend beleid. In die rol kunnen ze goede praktijken uitwisselen, de professionalisering van scholen (financieel) stimuleren, of voor de brug tussen onderwijs- en welzijnsactoren zorgen.

Op dit lokale niveau zorgt Samenlevingsopbouw voor inspiratie met innovatie methodes, ideeën en werkwijzen. Bovendien vervullen opbouwwerkers de brugfunctie doordat zij op het snijpunt van verschillende beleidsdomeinen opereren.

OD Versterkende leeromgeving

Maatschappelijk kwetsbare leerlingen weten zich omringd door een versterkende leeromgeving die vorm krijgt in het schoolbeleid, in de klaspraktijk en in de thuiscontext. Dit leidt tot meer gekwalificeerde uitstroom.

Toelichting

Scholen hebben als opdracht om onderwijs te verstrekken, maar worden geconfronteerd met maatschappelijke kwetsbaarheid en superdiversiteit. Ons onderwijs slaagt er onvoldoende in om een gelijke kansenbeleid te voeren en zo maatschappelijk kwetsbare kinderen en jongeren kansen te bieden tot opwaartse sociale mobiliteit.

Een structureel gelijke onderwijskansenbeleid houdt in dat de school inzet op een volwaardige ouderschoolsamenwerking die verder gaat dan louter ouderbetrokkenheid. Samen werken ze aan aspecten als een doordacht onthaal- en communicatiebeleid, een sociaal kostenbeleid, enzovoort. Samenlevingsopbouw heeft de ervaring en expertise om scholen en ouders hierbij te ondersteunen.

Daarnaast ondersteunen we maatschappelijk kwetsbare ouders bij het realiseren van een stimulerende thuiscontext en in hun ondersteunende rol in aanloop naar en tijdens de schoolloopbaan van hun kind. Opbouwwerkers zetten projecten op in scholen en buurten om structurele verbeteringen van het gelijke onderwijskansenbeleid voor alle leerlingen te realiseren. Dat moet leerlingen de kans bieden om hun schoolloopbaan met een diploma af te ronden.

SD2: KRACHTIGE BUURTEN EN STEDEN

Buurten, gemeenten en steden dragen maximale kansen in zich voor een menswaardig leven voor al hun bewoners. Ze zijn hefboven voor sociale mobiliteit. Mensen in maatschappelijk kwetsbare posities weten zich erkend en benaderd als maker en mede-eigenaar van hun buurt en stad.

Hoe maken we samen werk van een betere toekomst, met steden, gemeenten en dorpen waar het goed wonen, werken, leren en samenleven is? Een 'goede' leefomgeving wordt gekenmerkt door de mate waarin ze bewoners ruimte geeft tot ontplooiing. De aanwezigheid van toegankelijke basisvoorzieningen zoals winkels, dienstverlening, openbaar vervoer en een vrijetijdsaanbod, speelt daarin een belangrijke rol.

Sociale stijging wordt mee mogelijk gemaakt door de kansenstructuur in het dorp, de stad of de gemeente waar iemand woont. Maatschappelijke kwetsbaarheid concentreert zich vaak ruimtelijk. Mensen in een maatschappelijk kwetsbare positie wonen en werken vaker in wijken die meer getroffen worden door milieu- en gezondheidsrisico's en minder toegang bieden tot groen en dienstverlening. Wanneer het sociaal werk met een gebiedsgericht perspectief aan de slag gaat, komt het dus zowel voor kansen als uitdagingen te staan.

Precies in het lokale sociale weefsel liggen belangrijke hefboven besloten. Samenlevingsopbouw zet sterk in op dorpen, steden en gemeenten, omdat dit lokale niveau een grote beleidsbevoegdheid heeft op domeinen als armoedebestrijding of wonen. Bovendien zorgt deze insteek ervoor dat er een ruimtelijke afbakening gemaakt kan worden.

Om deze lokale weefsels te versterken is zowel het schakelen tussen schaalniveaus (buurt, gemeente/stad, regio), als het verbinden van domeinen (fysiek-ruimtelijk, sociaal-cultureel, economisch, diensten) belangrijk. Een krachtige buurt maakt immers integraal deel uit van een dorp, stad of gemeente die eveneens krachtig is. Om daartoe te komen is samenwerking van essentieel belang en daar heeft Samenlevingsopbouw de nodige expertise en ervaring voor.

Samenlevingsopbouw gebruikt de buurt als laboratorium om oplossingen voor maatschappelijke problemen en uitdagingen te bedenken en uit te testen. In dorpen, steden en gemeenten blijft Samenlevingsopbouw buurten en wijken versterken met haar integrale benadering op de drie sporen: toegang tot grond- en mensen, community building en ruimte publiek maken. Daarnaast benutten we waar mogelijk ook hefboven in de ruimtelijke ordening, om de leefkwaliteit en de kansen van burgers in een maatschappelijk kwetsbare positie te versterken. Door bewoners en gemeenschappen hierin te betrekken en te ondersteunen, ervaren zij dat ze meetellen als burgers en kunnen ze hun buurt en stad mee vormgeven.

Om krachtige buurten, dorpen, gemeenten en steden te realiseren, volstaat het uiteraard niet om enkel in te zetten op community building, publieke ruimte en ruimtelijke ordening. Om steden en gemeenten op mensenmaat te creëren, zijn ook de toegang tot grond- en mensenrechten en een versterkt collectief burgerschap cruciaal.

OD Community building

Mensen voelen zich thuis en vertrouwd in hun buurt en stad, en ervaren dat ze er mede-eigenaar van zijn. Er zijn diverse kansen voor ontmoeting, dialoog en netwerkvorming. De overheid investeert in community building en betreft hierbij mensen in een maatschappelijk kwetsbare positie.

Toelichting

De huidige samenleving is heterogeen en superdivers. Diversiteit is de realiteit, maar daarom verloopt die realiteit nog niet probleemloos. Mensen in een kwetsbare positie zijn daar vaak het eerste slachtoffer van.

Opbouwwerkers ondersteunen mensen in kwetsbare posities om aansluiting te vinden bij hun lokale gemeenschap. Tegelijkertijd mag niemand uitgesloten worden. Daarom be vraagt Samenlevingsopbouw de geldende normen en regels van de lokale gemeenschap en daagt ze die uit. Opbouwwerkers gaan uit van wat er is en bouwen daarop verder aan een gemeenschappelijke toekomst.

De inspanningen van Samenlevingsopbouw nemen verschillende vormen aan. Opbouwwerkers spelen op de superdiversiteit in door kansen te geven aan verschillende groepen om elkaar te ontmoeten over hun verschillen heen. Op plekken die het kleine ontmoeten toelaten, kunnen mensen nog steeds kiezen om elkaar te mijden. Bovendien is het belangrijk om er het thuisgevoel te verhogen, in te zetten op vertrouwdheid en eigenaarschap, om ontmoeting en dialoog te ondersteunen, en netwerken te versterken. Tegelijk tracht Samenlevingsopbouw platforms te installeren waar burgers het met elkaar oneens mogen zijn en waar tegenspraak een plaats krijgt in het democratische leerproces.

OD Ruimte publiek maken

Ruimtelijke ordening, planning en beleid worden als hefboom ingezet voor ruimtelijke herverdeling. Er is meer kwalitatieve en toegankelijke publieke en groene ruimte aanwezig in buurt en stad. Bewoners zijn mede-eigenaar van hun leefomgeving en geven die mee vorm.

Toelichting

De plek waar mensen leven en wonen heeft een enorme impact op hun sociale kansen en levenskwaliteit. Ruimte is een basisgoed dat zeer ongelijk verdeeld is. Samenlevingsopbouw wil de (publieke) ruimte herverdelen.

De kwaliteit van de ruimte is in bepaalde buurten en wijken erg laag. Daarom ondersteunen we bewoners bij het toe-eigenen en vormgeven van de publieke ruimte en hun leefomgeving. We maken een ander, meer divers ruimtegebruik mogelijk. We richten de openbare ruimte opnieuw in zodat ze beter voldoet aan de behoeften van verschillende groepen bewoners. Bovendien creëren we nieuwe gedeelde plekken: publieke zones die collectief gebruikt kunnen worden.

De transitie naar een sociale en ecologische ruimtelijke ordening vraagt nieuwe modellen (en afstemming) van domeinen zoals wonen, werken en mobiliteit. Om dit ook voor mensen in een kwetsbare positie leefbaar en betaalbaar te houden, zwenfelt Samenlevingsopbouw het publieke debat over duurzaam ruimtegebruik aan. Samenlevingsopbouw wil mee een participatieve motor zijn in de ruimtelijke transitie op lokaal, provinciaal en Vlaams niveau.

SD3: COLLECTIEF BURGERSCHAP

De spelregels die bepalen hoe een duurzame, solidaire en superdiverse samenleving vorm krijgt zijn veranderd zodat mensen in een maatschappelijk kwetsbare positie als georganiseerde burgers volwaardig mee kunnen wegen op maatschappelijke mechanismen.

Mensen in een maatschappelijk kwetsbare positie weten zich amper vertegenwoordigd door de traditionele politiek, de media, burgerplatformen en bewegingen. Maatschappelijke spelregels worden overwegend bepaald door de witte hoogopgeleide middenklasse. Macht en belangen bepalen de verdeling van middelen en het zeggenschap over de maatschappelijke spelregels.

Nochtans is er in grote delen van Vlaanderen geen demografische meerderheid meer. Diversiteit is de realiteit. Samenlevingsopbouw vertrekt vanuit de vaststelling dat de huidige samenleving heterogeen en (super)divers is. Dat wil zeggen dat we het gesprek over hoe we in de toekomst willen samenleven opnieuw moeten voeren.

De huidige trends van polarisering en racisme maken dat de realisatie van het recht op volwaardig burgerschap allesbehalve evident is voor mensen in een maatschappelijk kwetsbare positie. De sterke focus op directe solidariteit – denk aan de Warmste Week - terwijl de sociale zekerheid onder vuur ligt, versterkt dit nog.

Samenlevingsopbouw streeft naar een inclusieve samenleving, waarin iedereen een volwaardige plaats heeft. De focus ligt op solidariteit en burgerschap. Opbouwwerkers versterken mensen in een maatschappelijk kwetsbare positie zodat ze een evenwaardige stem krijgen in het debat.

Participatie, mede-eigenaarschap en het betrekken van gemeenschappen zijn daarbij van cruciaal belang. Het zijn manieren om mensen te laten ervaren dat ze iets in de pap te brokken hebben. Het gaat niet over individuen inpassen in de samenleving zoals ze is, maar over collectief werken aan een samenleving zoals ze zou kunnen zijn. Met dat doel werkt Samenlevingsopbouw samen met andere sociale middenveldorganisaties, burgerbewegingen en vakbonden. Zij zijn immers een cruciaal vangnet tegen ongelijkheid.

De nadruk ligt op een sociaal rechtvaardige klimaattransitie, de onvoorwaardelijkheid van rechten, non-discriminatie en antiracisme, en de vertaling daarvan in partijpolitieke programma's. Daarbij richt Samenlevingsopbouw zich zowel op het publieke debat als op de uitwerking van innovatieve, praktische modellen. Mensenrechten zijn het uitgangspunt. Bij de (her)verdeling van kennis, macht, en middelen zijn solidariteit en rechtvaardigheid de leidende principes.

Samenwerken in solidariteit met groepen die verschillend zijn van de eigen leefwereld, is cruciaal om tot een meer gelijke samenleving te komen. Het draagvlak voor solidariteit, met diversiteit als centrale pijler, moet omhoog. Daarom zetten we ook nieuwe solidaire praktijken op touw.

We ondersteunen groepen in een kwetsbare positie om op gelijke manier in onderhandeling te gaan met andere groepen in de samenleving. We installeren platforms waar burgers het met elkaar oneens mogen zijn, en waar tegenspraak productief is voor het democratisch leerproces. We werken met respect voor verschil en hanteren een nultolerantie tegen racisme. Waar mensen ongelijk behandeld worden omwille van verschillen, gaan we die discriminatie actief tegen.

OD Solidariteit

Het maatschappelijk draagvlak voor directe en indirecte solidariteit is vergroot.

Toelichting

In de samenleving tekent zich een groeiende polarisering af. Racisme neemt toe. Groepen komen met elkaar in concurrentie en grond- en mensenrechten worden steeds meer voorwaardelijk gemaakt. Bovendien gaan er stemmen op die beweren dat bepaalde groepen minder recht zouden hebben op deze rechten.

Samenlevingsopbouw toont, versterkt en ontwikkelt de solidariteit in onze samenleving. Onder solidariteit verstaan we het delen en herverdelen van tijd, ruimte en middelen tussen individuen en groepen. Bij het werken aan directe solidariteit, brengen opbouwwerkers individuen en groepen bijeen. Dat gebeurt over de spanningsvelden van inkomen, etnische origine, generaties, opleiding en religie heen. Daarbij is het belangrijk om mensen bij elkaar te brengen die van elkaar verschillen en niet noodzakelijk een gedeeld verleden hebben. Opbouwwerkers vertrekken van het gegeven dat deze mensen wel een woon- of leefplek delen. Van daaruit bouwen ze verder aan een gedeelde toekomst.

Een voorwaarde waarop directe solidariteit maximaal tot stand komt, is een goede werking van de indirecte solidariteit: een sterke sociale zekerheid, toegang tot grond- en mensenrechten en hulp- en dienstverlening. Samenlevingsopbouw draagt bij aan modellen van directe solidariteit en aan een maatschappelijk draagvlak voor een sterke en onvoorwaardelijke indirecte solidariteit.

OD Belangenbehartiging

Mensen in een maatschappelijk kwetsbare positie beschikken over participatieve kanalen om hun ervaringskennis te vertalen naar het gevoerde beleid en hun rechten collectief te realiseren. Hun noden en behoeften krijgen vorm in beleidsmaatregelen die leiden tot een structurele verbetering van hun situatie.

Toelichting

Versillende organisaties hebben als doel de belangen te verdedigen van mensen die hun rechten moeilijk kunnen doen gelden. Vakbonden zijn de verdedigers van de belangen van werknemers en mutualiteiten verdedigen het recht op gezondheidszorg van hun leden. Sommige groepen vallen tussen de mazen van het net. Hun belangen worden niet structureel behartigd.

Samenlevingsopbouw verbreedt de werking van bestaande belangenorganisatie en creëert er nieuwe. Beide pistes zorgen ervoor dat alle maatschappelijk kwetsbare groepen hun belangen verdedigd zien.

Maar er zijn ook politieke maatregelen nodig. Samenlevingsopbouw spoort beleidsmakers aan om te kiezen voor meer sociaal beleid. Ze creëert daarvoor draagvlak bij de brede publieke opinie. Opbouwwerkers versterken het kritisch politiek bewustzijn van mensen in een maatschappelijk kwetsbare positie. Zo krijgen zij inzicht in de maatschappelijke drempels waarop ze telkens stoten en kunnen ze mee oplossingen bedenken. Samen met hen zorgt Samenlevingsopbouw ervoor dat deze oplossingen tijdens en na verkiezingen de eerste zorg zijn van politici en beleidsmakers.

OD Discriminatie en racisme

De strijd tegen discriminatie en racisme staat op de maatschappelijke agenda. Efficiënte instrumenten en hefboomen worden actief benut. Organisaties erkennen het belang van veilige ruimtes en gaan er actief mee aan de slag.

Toelichting

Samenlevingsopbouw vindt het belangrijk om een actieve rol op te nemen in de strijd tegen racisme en discriminatie. Net als armoede zijn racisme en discriminatie een structureel probleem. Om dit probleem aan te pakken, moeten er op micro-, meso- en macroniveau zaken veranderen.

Op microniveau zet Samenlevingsopbouw in op *safe spaces* in de werkingen. Dat zijn plekken waar discriminatie en racisme niet getolereerd worden en waar iedereen zich veilig kan voelen.

Op mesoniveau dragen opbouwwerkers dit antidiscriminatie en -racismebeleid actief uit. Samenlevingsopbouw gaat met andere organisaties in dialoog over het belang van *safe spaces*.

Op macroniveau neemt Samenlevingsopbouw een actieve rol op in de antiracismebeweging. De focus ligt enerzijds op beeldvorming en sensibilisering van de publieke opinie. Anderzijds is er de bekendmaking en benutting van bestaande instrumenten, zoals (juridische) klachtenprocedures en praktijktesten.

OD Sociaal rechtvaardig klimaat- en milieubeleid

Een sociale dimensie is ingebracht in klimaat- en milieumaatregelen van private en publieke spelers, zodat het klimaat- en milieubeleid sociaal rechtvaardiger is.

Toelichting

Onze samenleving staat voor een transitie op het vlak van ecologie. Ecologische uitdagingen diepen bestaande ongelijkheid nog uit. Terwijl Mensen in een maatschappelijk kwetsbare positie minder bijdragen aan de milieuproblematiek, dragen ze er wel de zwaarste gevolgen van. Ze dreigen de dupe te worden van het klimaatbeleid. Het is essentieel om in de ecologische transitie een sociale dimensie in te bouwen.

Opbouwwerkers verwerven steeds meer legitimiteit in het debat over milieu en klimaat. Dat gebeurt door een duurzaamheidsdimensie in te bouwen in de opbouwprojecten en steeds meer zelf de principes van duurzaamheid te introduceren in het eigen handelen. Bovendien besteedt Samenlevingsopbouw expliciet aandacht aan principes van duurzaamheid in haar beleidswerk. Rechtvaardige duurzaamheid wordt dus geïncorporeerd in de kern van het opbouwwerk. Transitiepaden over hoe het sociaal werk kan bijdragen aan een rechtvaardige en duurzame samenleving worden verkend, opgestart en gedeeld.

EXTERNE WERKING: STRATEGISCHE ACTIES

OVERZICHTSSCHEMA DOELSTELLINGEN

STRATEGISCHE DOELSTELLING:		Grond- en mensenrechten					Krachtige steden en buurten		Collectief burgerschap				
THEMA:		Sociale Bescherming	Wonen		Arbeid	Onderwijs							
OPERATIONELE DOELSTELLING:		Sociale Bescherming	Kwaliteitsverbetering op de woonmarkt	Regulering van de woonmarkt	Emanciperende activering	Gelijke onderwijskansen	Versterkende leeromgeving	Community building	Ruimte publiek maken	Solidariteit	Belangenbehartiging	Discriminatie en racisme	Sociaal rechtvaardig klimaat- en milieubeleid
STRATEGISCHE ACTIES	De Stek (sector)												
	Sociaal lokaal beleid (SO O-VL)												
	Noodkoopfonds (sector)												
	Waardig wonen (SO O-VL)												
	Waardig werk (SO O-VL)												
	Modelontwikkeling sterk onderwijs (sector)												
	Sterk onderwijs voor iedereen (SO O-VL)												
	IST (sector)												
	Solidariteit in beeld (sector)												
	Aandachtsgebieden versterken (SO O-VL)												

 Deze acties dragen zeker bij aan deze SD en OD's
  Deze acties dragen mogelijk bij aan deze SD en OD's

DE STEK

Maatschappelijke Context

De grondwet geeft mensen het recht op sociale zekerheid, bescherming van de gezondheid en sociale, geneeskundige en juridische bijstand. Maar in de praktijk blijft dit voor een aanzienlijk aandeel van de rechthebbenden dode letter. Door een te complexe regelgeving, slechte ervaringen met bevoegde instanties of schaamte doen duizenden mensen hun recht niet gelden en leven ze in een situatie van onderbescherming. Lokaal is de STEK een doeltreffende aanpak om te werken aan meer en betere sociale bescherming.

Korte omschrijving

In een STEK worden de volgende vier functies uitgewerkt: ontmoeten, leren, verwijzen en politiseren. Een informele sfeer is er van cruciaal belang. Een STEK kan plaatsvinden in één of meerdere plekken, bijvoorbeeld een buurthuis, dorpsrestaurant, samentuin of een inloopcentrum. Het is in de nabije omgeving, waar mensen makkelijk binnenwandelen en warm onthaald worden. In het gevarieerd aanbod is er extra aandacht voor mensen in maatschappelijk kwetsbare posities en voor manieren die meer en betere sociale bescherming voor deze mensen vorm kunnen geven.

Samenlevingsopbouw wil dit theoretische concept in verschillende lokale contexten implementeren. Dit kan door bestaande basiswerkingen te upgraden tot een STEK, door nieuwe STEKKEN vanaf nul op te starten, of door specifieke invalshoeken te verdiepen in bestaande STEKKEN. Daarbij inventariseren we telkens de noodzakelijke randvoorwaarden en succesfactoren.

De STEK zet in op meer en betere sociale bescherming, maar kan nooit het enige antwoord zijn. De visie van het kader voor proactief handelen is hierin een cruciaal uitgangspunt. Vanuit de STEK wordt er actief ingezet op een groter publiek draagvlak voor meer sociale bescherming en aangepaste beleid- en regelgeving.

Samenwerkingspartners

De STEK is altijd een samenwerkingsverband. In (de buurt van) een STEK werken sociaal werkers vanuit verschillende disciplines samen: hulpverleners, sociaal-cultureel werkers, jeugdwerkers, opbouwwerkers ... Ze werken in organisaties die elk vanuit hun deskundigheid een deel van de verantwoordelijkheid dragen en een stuk van hun werking op de STEK enten.

Timing

April 2020 – December 2022

Projecten en acties die bijdragen tot deze strategische actie

- Den Botaniek in Ronse
- De Palaver in Denderleeuw

SOCIAAL LOKAAL BELEID

Maatschappelijke Context

Het lokale niveau van de gemeente of stad krijgt een belangrijke rol toegeschreven in de strijd tegen armoede. Lokale overheden staan in de frontlinie van het sociaal beleid en worden vaak als eerste geconfronteerd met nieuwe noden, nieuwe doelgroepen en nieuwe sociale risico's. Burgers komen met problemen meestal eerst bij hun lokaal bestuur aankloppen, net omdat het zo dichtbij is. Sociaal beleid is een rode draad die doorheen het beleid van gemeente en OCMW loopt, die op alle beleidsdomeinen ingrijpt en die ook veel afstemming vraagt tussen het lokaal bestuur en andere partners op het grondgebied van de stad of gemeente.

Korte omschrijving

Een sterk en sociaal lokaal beleid vergt een goede samenwerking tussen het lokale bestuur en de diverse lokale middenveldactoren die elk een bepaalde expertise kunnen inbrengen in het lokale beleid. Met de uitbouw van een sterk lokaal welzijnsoverleg wil Samenlevingsopbouw hieraan bijdragen en stelt het als doel om het lokale welzijnsbeleid te stimuleren, te ondersteunen en te coördineren met alle betrokken partners, om zo te komen tot een betere afstemming van het aanbod.

We vertrekken daarbij van een grondrechtenbenadering en hanteren een brede focus, van jeugdwelzijnswerk over arbeid en wonen tot vrijetijdsparticipatie. Een vraaggestuurd en toegankelijk welzijnsaanbod kan pas gerealiseerd worden als alle betrokken actoren actief, constructief en creatief meewerken aan een gericht en gedragen aanbod op de hulpverleningsvragen en noden in de gemeente. Goed lokaal sociaal beleid en ook sociaal lokaal beleid betekent dat een lokaal bestuur samen met alle betrokkenen de beleidsdoelstellingen in functie van de lokale noden formuleert. Met bijzondere aandacht voor kwetsbare burgers. Inspraak en participatie van burgers bij beleidsvoorbereiding, -uitvoering en -evaluatie, helpt beleidsverantwoordelijken om de doelstellingen van het beleid scherp af te bakenen en brengt een maatschappelijk draagvlak voor het beleid tot stand.

Samenwerkingspartners

Het lokaal welzijnsoverleg is telkens een sectoroverstijgend samenwerkingsinitiatief met verschillende partners zoals OCMW, gemeentelijke diensten, welzijnsorganisaties en het lokale middenveld.

Timing

2020-2025

Projecten en acties die bijdragen tot deze strategische actie

- Uitbouw lokaal welzijnsoverleg in Zelzate
- Polsslag in Sint-Niklaas

NOODKOOPFONDS

Maatschappelijke context

Huiseigenaar zijn is geen garantie om niet in armoede te leven. Sommige – vaak grote - gezinnen met een laag inkomen vinden geen geschikte huurwoning en gaan daarom tot het uiterste om een woning te kopen, ook al is het huis van slechte kwaliteit en heeft het weinig basiscomfort. Vaak ontbreekt het hen aan middelen om een grondige renovatie of zelfs noodzakelijke herstellingswerken uit te voeren. Deze mensen noemen we noodkopers. Omdat dit meestal een voorfinanciering vereist, vallen zij systematisch uit de boot bij stadsvernieuwingsprojecten of renovatiepremies. Vlaanderen telt momenteel 119.000 noodkopers. Met het Vlaams Noodkoopfonds werd het succesvolle Dampoort KnapT OP-model opgeschaald. Samenlevingsopbouw en partners willen tegen 2024 gaan naar een Vlaams rollend fonds van tienmaal de huidige omvang. Dit mét middelen voor sociale en bouwtechnische begeleiding.

Korte omschrijving

Meerdere gemeentes zullen met het huidige Vlaams noodkoopfonds aan de slag gaan. Samenlevingsopbouw zal op veel plaatsen partner zijn. Dat is een goed vertrekpunt om te ijveren voor een verdere uitbreiding (vertienvoudiging) van het fonds, en voor het voorzien van de nodige middelen voor sociale en bouwtechnische begeleiding. In het huidige fonds wordt hiervoor immers gerekend op lokale cofinanciering, wat een ernstige drempel vormt om gemeentes over de streep te trekken. Samen met de doelgroep en op basis van gedeelde ervaringen op het terrein, zetten opbouwwerkers beleidswerk op en trachten ze de publieke opinie te beïnvloeden. Daarnaast vormt de sociale begeleiding een hefboom om te werken aan empowerment van de doelgroep en aan de verbetering van hun situatie op andere levensdomeinen.

Samenwerking

Samenlevingsopbouw werkt samen met diverse organisaties die voor draagvlak kunnen zorgen in het beleidswerk. Het gaat om organisaties die belang hebben bij de opwaardering van het woonpatrimonium op het vlak van woonkwaliteit, energie-efficiëntie en gezondheid (VEA, VHP, BBL ...). Daarnaast verkennen medewerkers een sectorale samenwerking met bouwtechnische partners, zoals RenoseeC en Domus Mundi.

Timing

2021-2023

Projecten en acties die bijdragen tot deze strategische actie

Afhankelijk van samenwerking met SOLVA, BEA en engagementen van de betrokken lokale besturen:

- Noodkoopfonds Ninove-Denderleeuw
- Noodkoopfonds Wetteren

WAARDIG WONEN

Maatschappelijke context

In Vlaanderen woedt een wooncrisis. Meer dan 155.000 gezinnen staan op de wachtlijst voor een sociale woning. In hun zoektocht naar een thuis komen ze daardoor vaak noodgedwongen op het onderste segment van de private huurmarkt terecht. Door de aanzienlijke vraag op dit onderste segment, zijn de problemen aangaande toegankelijkheid, betaalbaarheid, kwaliteit én woonzekerheid er groot. Zo woont meer dan de helft van de Vlamingen uit de laagste inkomensgroep op de private huurmarkt in een woning van ontoereikende kwaliteit (De Schrijver en Van Hal (2017)). Deze ondermaatse kwaliteit kan een sterke negatieve invloed uitoefenen op verschillende levensdomeinen, waaronder gezondheid. Ongeveer 21% van de private huurders kampte in 2018 met vochtproblemen (Heylen en Vanderstraeten (2019)), wat zich soms rechtstreeks vertaalt in aandoeningen aan longen of luchtwegen. Ook de impact van een slechte woning op de mentale gezondheid is niet te onderschatten. Daarnaast betekent een woning van ondermaatse kwaliteit ook een hogere energiefactuur, terwijl dit onderste segment net wordt bewoond door de laagste inkomens. Factoren als slechte isolatie, verouderde verwarmingstoestellen en tochtgaten impliceren daarenboven dat er veelal niet kan gesproken worden van duurzame woningen. Als we het Vlaams Renovatiepact willen halen, dienen alle woningen tegen 2050 even energiezuinig te zijn als een energetisch performante nieuwbouwwoning. Volgens het Groot Woononderzoek is echter 47% van de private huurwoningen van ontoereikende kwaliteit. Hierbij heeft 1 op 5 private huurwoningen nood aan structurele, ingrijpende werken (Vlaamse Woonraad (2017)).

Korte omschrijving

Het verbeteren van de woonkwaliteit op de private huurmarkt is een lokale bevoegdheid. De gemeente als regisseur van het lokaal woonbeleid heeft verschillende instrumenten in handen om de kwaliteit van de private huurwoningen te waarborgen, controleren en verbeteren. Lokale besturen onderstrepen deze noodzaak maar het is voor hen vaak schipperen tussen de gewenste resultaten en bijhorende gevolgen. Het blijft dus belangrijk om steeds vinger aan de pols te houden bij zowel huurders als verhuurders.

Het verzekeren van de woonkwaliteit vraagt een gecoördineerde aanpak, die rekening houdt met een diversiteit aan factoren. De oplossingen liggen op verschillende niveaus, waaronder:

1. Begeleiden van huurders: het woonlandschap is een kluwen van regels, verplichtingen, normen... We zetten trajecten op om huurders onder andere te informeren over hun rechten en plichten, om hen te ondersteunen bij moeilijkheden en om signalen te bundelen.
2. Ondersteunen van verhuurders: het woonlandschap is een kluwen van regels, verplichtingen, normen... We zetten trajecten op om verhuurders te informeren, ontzorgen en ondersteunen om hun private woningen aan de kwaliteitsnormen van de Vlaamse wooncode te laten voldoen.
3. Stimuleren van de optimale inzet van lokale beleidsinstrumenten: een gemeente beschikt over instrumenten om de woonkwaliteit te verbeteren. Via een slimme combinatie en focus op zowel huurder als verhuurder kan lokaal een sterk verhaal worden uitgewerkt. Daarbij wordt steeds maximaal ingezet op beluisteren en betrekken van de inwoners bij beslissingen en maatregelen, met extra aandacht voor de meest kwetsbaren.

Samenwerking

Samenwerkingspartners zijn onder andere Gemeentebesturen, IGS, SVK, SHM en Energiehuizen.

Timing

2021 - 2025

Projecten en acties die bijdragen tot deze strategische actie

- Projectvoorbereiding

WAARDIG WERK

Maatschappelijke context

Arbeid is een belangrijke hefboom om aan de samenleving te participeren en armoede te bestrijden. Een job biedt een vast inkomen, een (beeld van een) toekomst, rechtenopbouw. Tenminste, als er sprake is van een waardige duurzame job. Helaas geraakt een deel van de bevolking, ondanks de huidige krapte op de arbeidsmarkt, niet aan een duurzame job. Vaak wordt werken bemoeilijkt omdat een aantal randvoorwaarden niet zijn vervuld.

Al te vaak komen mensen in maatschappelijk kwetsbare positie ook terecht in situaties van precair werk, gekenmerkt door instabiliteit, doorgedreven flexibiliteit, blijvende tijdelijkheid, onvoldoende sociale bescherming,... Het is niet evident voor mensen met een verre afstand tot de arbeidsmarkt om aansluiting te vinden bij deze arbeidsmarkt. We denken hierbij aan kwetsbare werkzoekenden, kortgeschoolden, anderstaligen, mensen die lang niet aan de slag waren, NEET-jongeren, alléénstaande ouders, mensen in armoede enz. Er ontbreken vaak heel wat randvoorwaarden. Het antwoord vanuit de overheid is 'activering'. We stellen vast dat het activeringsbeleid het laatste decennium verstrengd is. Disciplinerende activering is de manier van werken. Mensen moeten aan steeds meer voorwaarden voldoen om hun rechten te vrijwaren. Er zit tijdsdruk en financiële druk op mensen om zich in te schaken in de arbeidsmarkt, in de openstaande vacatures en knelpuntberoepen.

Korte omschrijving

Met de strategische actie Waardig werk gaan we lokaal aan de slag om de afstand naar een volwaardige job te verkleinen voor mensen die een verre afstand tot de arbeidsmarkt ervaren. We pakken activering emanciperend aan, via een integrale werking waarbij diverse aspecten aan bod komen, zoals het eigen welzijn, de huisvestingssituatie, mobiliteitsproblemen, toegankelijke dienstverlening, een ondersteunend netwerk, enz. Daarnaast voorzien we, al dan niet met partners, arbeidstrajectbegeleiding. We zetten in op versterking van (sleutel)competenties, sollicitatietraining, stageplaatsen,... Alleen als er binnen tewerkstellingstrajecten in voldoende mate en langdurig op deze noodzakelijke randvoorwaarden wordt ingezet, kunnen stappen gezet worden richting arbeidsmarkt.

Een empowerende groepswerking en een integrale begeleiding op ieders maat is hierbij onontbeerlijk. We beogen tewerkstelling in duurzame jobs: we streven naar duurzaam en kwaliteitsvol werk, ook voor maatschappelijk kwetsbare groepen. Een duurzame job is voor ons een langdurige activiteit (op de reguliere arbeidsmarkt of in de sociale economie) die de werknemer een positieve beleving en voldoende inkomen biedt en waar sociale zekerheidsrechten opgebouwd worden. We hopen hierbij ook een verbinding te kunnen maken met vormen van buurt- en nabijheidsdiensten, ... Er bestaat immers werk dat nodig en nuttig is, maar dat momenteel niet of onvoldoende uitgevoerd wordt; denk hierbij aan taken die overgelaten worden aan vrijwilligers, vormen van (buurtgerichte) dienstverlening die nuttig maar onbetaalbaar zijn voor mensen in maatschappelijke kwetsbaarheid, ...

Graag willen we dus vanuit de activeringstrajecten nadenken over en zoeken naar vormen van job-creatie. In navolging met de ontwikkelingen binnen de sector, willen we hiertoe (mee) zoeken naar een te ontwikkelen praktijk, model of instrument, bijvoorbeeld naar analogie met het proefproject in het Franse Lille.

We maken werk van beleidswerk. We benoemen collectieve drempels die kwetsbare groepen ervaren. We zoeken oplossingen die werken. Samen met de betrokkenen gaan we hiermee aan de slag, formuleren we beleidsadviezen en beïnvloeden beleidsmakers.

Samenwerkingspartners

Samenwerkingspartners zijn onder andere Uit De Marge, Lejo, Kopa, ESF, lokale stad of gemeente, VDAB, OCMW's, vakbonden, arbeidstrajectororganisatoren, jeugdhulporganisaties, lokale organisaties werkzaam met maatschappelijk kwetsbare personen.

Timing

2021-2025

Projecten en acties die bijdragen tot deze strategische actie

- Project Wijswerk Ronse liep tijdens het vorige meerjarenplan en werd opgenomen in een ESF-project dat (mits goedkeuring) start vanaf 2021, minstens voor de periode van 2 jaar.
- Project Travak Zelzate is een ESF-project gericht op een outreachende aanpak om kwetsbare jongeren te ondersteunen in hun zoektocht naar werk.

MODELONTWIKKELING STERK ONDERWIJS

Maatschappelijke context

Onderwijs kan een sterke hefboom zijn voor sociale stijging. Uit onderzoek blijkt echter dat kinderen en jongeren uit maatschappelijk kwetsbare situaties in Vlaanderen en Brussel meestal slechter presteren dan kinderen en jongeren die sociaal sterker staan. Bovendien worden ze vaker naar de B-stroom doorverwezen en presteren ze ook slechter op andere indicatoren dan jongeren uit de middenklasse.

Samenlevingsopbouw ontwikkelt een model voor het lokale onderwijsbeleid dat een hefboom is voor groepen in een kwetsbare situatie. Het beoogt verandering op volgende niveaus:

1. De school werkt aan een verbreding van de basiszorg, gericht op gelijke onderwijskansen en talentontwikkeling van alle kinderen. Dat gebeurt door het opzetten van acties omtrent schoolkosten, onthaal en communicatie, meertaligheid, tegen discriminatie en racisme ...;
2. Gezinnen worden versterkt;
3. De directe omgeving (buurt, familie, lokale gemeenschap ...) wordt betrokken.

Korte omschrijving

Op verschillende plaatsen in Vlaanderen worden de school, gezinnen en de buurt samengebracht om te bekijken welke structurele inspanningen nodig zijn om voor leerlingen in een kwetsbare positie gelijke onderwijskansen te realiseren. Het resultaat van deze oefening wordt omgezet in een model voor lokaal schoolbeleid. Deze aanpak kan geïntegreerd worden in bestaande projecten of nieuwe projecten kunnen worden opgezet. Het is belangrijk dat er bij de ontwikkeling in verscheidene contexten wordt geëxperimenteerd.

De aansturing en keuze van locaties gebeurt door een stuurgroep op Vlaams niveau. Die bestudeert inspirerende goede praktijken, werkt een stappenplan uit, en distilleert uit de verschillende lokale ervaringen een model. Dat model wordt geïmplementeerd in Vlaamse scholen, in nauwe samenwerking met gezinnen in een maatschappelijk kwetsbare positie, buurtpartners en lokaal beleid.

Samenwerkingspartners

Samenwerkingspartners zijn: scholen (lager en secundair), kinderen, jongeren en ouders in een maatschappelijk kwetsbare positie, lokale en Vlaamse sport- en vrijetijdspartners, experts (bijvoorbeeld inzake diversiteit), beleidsmakers ...

Op sectorniveau wordt een academische werkplaats opgericht voor de opbouwwerkers, met onderzoekers en beleidsmakers.

Timing

2021- 2025

Projecten en acties die bijdragen tot deze strategische actie

- Onderwijsopbouwwerk Ronse (convenant met Stad Ronse loopt tot eind 2021, met mogelijkheid tot verlenging) en onderwijsopbouwwerkproject Sint-Niklaas (afhankelijk van resultaat PSP-analyse).

STERK ONDERWIJS VOOR IEDEREEN

Maatschappelijke context

Kinderen uit maatschappelijk kwetsbare gezinnen verschijnen vaak al vanaf de kleuterklas ongelijk aan de startstreep. Die kloof neemt gedurende de schoolloopbaan toe. Het is een kloof die het onderwijs nog steeds niet weet te overbruggen, en ook zelden weet te verdichten. Een school stelt verwachtingen naar de ouders, kinderen en jongeren. Ouders, kinderen en jongeren uit de middenklasse zijn doorgaans meer vertrouwd met de waarden, normen en gebruiken van de onderwijswereld. Maatschappelijke kwetsbare ouders, kinderen en jongeren hebben het daarentegen vaak moeilijker om aan alle verwachtingen te voldoen. Hiervoor zetten we op minstens 2 van de 4 onderstaande sporen netoverschrijdend en op lokaal niveau concrete initiatieven op:

1. Maatschappelijk kwetsbare ouders ondersteunen bij het realiseren van een stimulerende thuiscontext en in hun rol in aanloop naar en tijdens de schoolloopbaan van hun kind (met de school in huis);
2. Samen met de school maatschappelijk kwetsbare ouders met schoolgaande kinderen versterken in hun rol als ondersteunende ouder (ouders als onderwijspartners);
3. Het zorgbeleid van scholen versterken via een systeem van vroegtijdige detectie van kinderarmoede en een adequaat doorverwijzingsbeleid naar het lokale hulp- en dienstverleningsaanbod (zorgen voor later);
4. Maatschappelijk kwetsbare kinderen maximaal laten participeren aan het lokale vrijetijdsaanbod en ruimer de buitenschoolse leef- en leeromgeving (leren voor later).

Korte omschrijving

Met de school in huis: concreet vertaalt dit zich in voorschoolse trajecten in het kader van kleuterparticipatie en ondersteuning bij overgangsjaren met als doel ouders met schoolgaande kinderen maximaal te informeren over het onderwijsgebeuren en hun inzicht verhogen in de verwachtingen die het onderwijs ten aanzien van ouders stelt. Tenslotte worden ook de scholen ondersteund om op maat de van maatschappelijk kwetsbare ouders, voldoende heldere verwachtingen te stellen inzake de thuisondersteuning van hun kinderen.

Ouders als onderwijspartners: de school maakt werk van effectieve communicatie met kwetsbare ouders. Dit houdt ook in dat wij als externe partner scholen ondersteunen bij de ontwikkeling van een –voor zowel ouders als leerkrachten- duidelijke visie op gelijke onderwijskansen en een positieve ouder-school-samenwerking.

Zorgen voor later: scholen ontwikkelen een systeem van vroegtijdige detectie van kinderarmoede en een adequaat doorverwijzingsbeleid naar het lokale hulp- en dienstverleningsaanbod. Daarnaast ontwikkelen zich op lokaal niveau netwerken van diverse onderwijs- en welzijnspartners die vanuit ieders deskundigheid en invalshoek, samen initiatieven uitwerken die drempels voor ouders verlagen en gelijke kansen bevorderen.

Leren voor later: maatschappelijk kwetsbare ouders sensibiliseren rond het belang van zinvolle vrijetijdsparticipatie en participatie in brede zin (deelname aan het buurtleven, gebruiken van ruimte, engagement als vrijwilliger...), drempels in kaart brengen en lokale besturen ertoe aanzetten om een laagdrempelig naschools aanbod te ontwikkelen dat ook maatschappelijk kwetsbare leerlingen volop kansen biedt zich ook buitenschools verder te ontwikkelen.

Samenwerkingspartners

Scholen (lager en secundair) en dus ook directies, leerkrachten en zorgteams, kinderen, jongeren en ouders in een maatschappelijk kwetsbare positie, lokale besturen, CLB's, Huizen van het kind, CAW's, Kind&Gezin, Verenigingen waar armen het woord nemen, het Agentschap Integratie en Inburgering, pedagogische begeleidingsdiensten, LOP's, lokale en Vlaamse sport- en vrijetijdspartners; socio-culturele organisaties, zelforganisaties, Leerpunt, ...

Timing

2021-2025

Projecten en acties die bijdragen tot deze strategische actie

- Onderwijsopbouwwerk Ronse (Convenant met Stad Ronse loopt tot eind 2021, met mogelijkheid tot verlenging)
- Onderwijsopbouwwerk Sint-Niklaas (Afhankelijk van resultaat PSP-analyse)
- Onderwijsopbouwwerk Denderleeuw (Convenant met gemeente Denderleeuw)
- Onderwijsopbouwwerk Geraardsbergen (nog te onderhandelen convenant met Stad Geraardsbergen)

SOLIDARITEIT IN BEELD

Maatschappelijke context

We zien in de samenleving en projecten van Samenlevingsopbouw een groeiende polarisering en racisme ontstaan. Groepen worden met elkaar in concurrentie gebracht. Grond- en mensenrechten worden voorwaardelijk gemaakt of de idee maakt opgang dat bepaalde groepen minder recht hebben op deze rechten. De druk op directe en indirecte solidariteit is groot.

Tegelijk werken we met Samenlevingsopbouw al vele jaren projecten uit waarin solidariteit tot stand komt of versterkt wordt. Dit sectorproject streeft naar meer aandacht en inzet daarop in onze diverse opbouwwerkpraktijken. Vanuit de praktijk en via gericht onderzoek, willen we komen tot een sterke en heldere gedeelde visie op solidariteit. Doordat de visie wordt gebouwd op diverse projecten, zal blijken dat er al veel solidariteit en warm samenleven bestaat op lokaal niveau.

Vanuit onze gedeelde en door de praktijk gedragen visie willen we ook impact hebben op de publieke opinie. Verder willen we het draagvlak versterken voor de rol die sociale professionals kunnen en moeten opnemen binnen deze thematiek.

Korte omschrijving

We bundelen de krachten om solidariteit in al haar verschijningsvormen te stimuleren en initiëren. Ook brengen we solidariteit frequenter en beter in beeld. We gaan zo gezamenlijk aan de slag met modelontwikkeling en campagnes om directe en indirecte solidariteit te stimuleren en in beeld te brengen, te bevorderen en waar mogelijk structureel te verankeren.

Samenwerkingspartners

Samenwerkingspartners zijn: academici en onderzoekers, zoals de Diegem-onderzoekers. Deze mogen zich niet louter op de stad richten, en moeten aandacht hebben voor Brussel. We zoeken coalities met andere middenveldorganisaties, zoals Bond zonder naam, Welzijnszorg, vakbonden en lokale besturen.

Timing

2021-2022

Projecten en acties die bijdragen tot deze strategische actie

1. Week van Verbondenheid

Korte omschrijving:

Samen met Bond Zonder Naam zet Samenlevingsopbouw haar schouders onder de organisatie van de "Week van Verbondenheid". Dat initiatief legt de nadruk op het creëren van verbondenheid en ontmoeting, omdat veel mensen nog steeds uitgesloten worden van de samenleving. Bij de organisatie van de 'Langste Tafels' zetten we in op het samenbrengen van mensen en organisaties, op niet-evidente ontmoetingen en op de uitwisseling van ervaringen. We stimuleren burgers, bedrijven, verenigingen en gemeenten om dat ook te doen. Onze bijzondere focus ligt daarbij op mensen in maatschappelijk kwetsbare posities.

Samenwerkingspartners:

Dorpsrestaurants Limburg, Bond Zonder Naam, verschillende instituten van Samenlevingsopbouw (waaronder Samenlevingsopbouw Oost-Vlaanderen), lokale besturen, bedrijfswereld ...

2. Solidariteit in beeld Projectvoorbereiding

Korte omschrijving:

We streven naar meer aandacht en inzet op directe en indirecte solidariteit in onze diverse opbouwwerkpraktijken. Vanuit de praktijk en via gericht onderzoek, willen we komen tot een sterke en heldere gedeelde visie. Vanuit die gedeelde en door de praktijk gedragen visie willen we ook impact hebben op de publieke opinie. Verder willen we het draagvlak versterken voor de rol die sociale professionals kunnen en moeten opnemen binnen deze thematiek.

Het project verloopt in twee fasen:

- Een uitgebreide projectvoorbereiding, gekoppeld aan een vooronderzoek over diverse projecten over solidariteit in diverse contexten.
- Het vervolg bestaat uit de uitwerking van modelontwikkeling, het uittesten van nieuwe projecten en de uitrol hiervan. Parallel moet aandacht gaan naar het beïnvloeden van de publieke opinie.

Samenwerkingspartners

Academici en onderzoekers, zoals de Diegem-onderzoekers. Deze mogen zich niet louter op de stad richten, en moeten aandacht hebben voor Brussel. Bovendien kunnen er coalities gesloten worden met andere middenveldorganisaties, zoals Welzijnszorg of vakbonden, en met lokale besturen.

IEDERS STEM TELT CAMPAGNE

Maatschappelijke context

Verkiezingen zijn de hoogdagen van de democratie. Ook voor maatschappelijk kwetsbare groepen staat er op die dagen heel wat op het spel. De verschillende overheden hebben immers tal van hefbomen ter beschikking om een ingrijpende verbetering teweeg te brengen in hun leven.

Korte omschrijving

Met de campagne Ieders stem telt (IST) grijpt Samenlevingsopbouw de (lokale, regionale, federale en Europese) verkiezingen van 2024 aan om de noden van groepen in een maatschappelijk kwetsbare positie op de politieke en maatschappelijke agenda te plaatsen. Het doel is het beleid aan te zetten tot het voeren van een meer sociaal beleid. Bovendien moet de publieke opinie overtuigd worden van het belang van sociaal beleid. Dat gebeurt door in te zetten op beleidsbeïnvloeding, beleidsopvolging, sociale actie en gerichte communicatie.

Ieders stem telt maakt memoranda, geeft vormingen en voert een slimme communicatie. In aanloop van de verkiezingen gaat IST op allerlei creatieve manieren in gesprek met politici. Na de verkiezingen is er opvolging. Dat betekent: de opgebouwde contacten met politici onderhouden en verder in dialoog blijven gaan over sociale thema's.

Samenwerkingspartners

Voor IST werkt Samenlevingsopbouw samen met een heel aantal partners: armenverenigingen, Welzijnschakels, zelforganisaties, WMKJ's, CAW, sociaal-culturele verenigingen, Vluchtelingenwerk Vlaanderen, Decenniumdoelen, Welzijnszorg ...

Timing

2022 - 2024

Projecten en acties die bijdragen tot deze strategische actie

- Polsslag Sint-Niklaas
- Buurtopbouwwerk Ronse
- Onderwijsopbouwwerk Ronse
- Buurtopbouwwerk Denderleeuw
- Onderwijsopbouwwerk Denderleeuw
- Sociale bescherming Zelzate

AANDACHTSBUURTEN VERSTERKEN

Maatschappelijke context

In aandachtsgebieden zijn meerdere mechanismen van maatschappelijke kwetsbaarheid ruimtelijk geconcentreerd. Een samenspel van kenmerken, mechanismen en dynamieken bestendigt en vergroot zelfs de maatschappelijke kwetsbaarheid. Slechte woon- en omgevingskwaliteit, afwezige of ontoegankelijke dienstverlening, beperkte mobiliteit en bereikbaarheid, lage inkomens, hoge werkloosheidscijfers, groot bewonersverloop, onveiligheidsgevoelens, de complexiteit van superdiversiteit, discriminatie, sociale verdringing, eenzaamheid en gebrek aan degelijke sociale netwerken ... zijn dynamieken en kenmerken die een weerslag hebben op de maatschappelijke positie van individuele bewoners en maken dat een gebied in een neerwaartse spiraal terecht komt. De werking van Samenlevingsopbouw in deze lokale aandachtsgebieden is nodig om maatschappelijke kwetsbaarheid preventief aan te pakken en de dynamiek van maatschappelijke kwetsing om te keren.

Korte omschrijving

Samenlevingsopbouw heeft een jarenlange ervaring in het realiseren van grond- en mensenrechten op lokaal niveau. Door de expertise die ze zo opbouwde neemt ze een unieke positie in. De sociale en ruimtelijke context van het gebied is de focus van onze praktijken. We vertrekken van een brede analyse van grond- en mensenrechten en van de noden en krachten van de bewoners en de buurt. We werken mechanismen van maatschappelijke kwetsbaarheid in een gebied weg en creëren voorwaarden voor een menswaardig leven voor alle huidige en toekomstige bewoners.

We versterken aandachtsgebieden door een structurele integrale aanpak op drie sporen: toegang tot grond- en mensenrechten, community building en ruimte publiek maken. We werken aan een samenhangend geheel van initiatieven, activiteiten en maatregelen om een antwoord te bieden op het kluwen van uitsluitingsmechanismen in aandachtsgebieden. Deze oplossingen zijn al dan niet wijkoverstijgend: we spreken de verschillende nodige beleidsniveaus aan. Om structurele verandering te realiseren in een gebied gaan we partnerschappen aan en maken we deel uit van een breed lokaal netwerk. Vanuit onze rol als generalist zoeken we samenwerking met organisaties die specialist zijn in grondrechten die onder druk staan. We betrekken daarom zo vroeg mogelijk een maximaal aantal relevante actoren bij onze projecten.

Samenwerkingspartners

In elk aandachtsgebied variëren de samenwerkingspartners, maar ze zijn steeds in verschillende levensdomeinen of vanuit een buurtgerichte insteek te situeren: lokale besturen, sociale huisvesting-maatschappijen, basiseducatie, sociaal-culturele verenigingen (waaronder die van etnisch-culturele minderheden), lokale basisscholen, VDAB, politie, plaatselijk jeugdwelzijnswerk ...

Timing

01/1/2021 – 31/12/2025

Projecten en acties die bijdragen tot deze strategische actie

- Buurtopbouwwerk Ronse
- Buurtopbouwwerk Denderleeuw
- Versterken van aandachtsgebieden Beveren

INTERNE DOELSTELLINGEN

SD interne organisatie

Samenlevingsopbouw beschikt over een organisatie-en kwaliteitsbeleid, zodat haar maatschappelijke opdracht kwalitatief en doelgericht wordt gerealiseerd.

In wat volgt beschrijven we de wijze waarop we de nodige randvoorwaarden zullen creëren om onze externe strategische doelstellingen te verwezenlijken. Deze interne, organisatorische doelstelling rond kwaliteit willen we nastreven op alle niveaus van de organisatie. Op de eerste plaats betekent dit dat we het kwaliteitsvol werken binnen de strategische acties permanent willen bekijken, stimuleren en evalueren. Indien nodig vraagt Samenlevingsopbouw daartoe ondersteuning van derden. Verder willen we bijzondere aandacht hebben voor de ondersteuning en begeleiding van opbouwwerkers. Tenslotte moet ook het organisatiemodel van Samenlevingsopbouw een weerspiegeling zijn van de kwaliteit van de werking. Het kwaliteitshandboek is voor dit alles een belangrijk instrument.

OD Kwaliteitsbeleid

Samenlevingsopbouw garandeert de kwaliteit van de zorgaspecten en kernprocessen met de doelgroep.

Strategische Acties

Implementeren van het kwaliteitsbeleid

Er is de drive om als organisatie steeds weer beter te willen presteren. Kwaliteitsverbetering is dan ook een continu proces van zelfreflectie en zelfevaluatie, gericht op een continu verbeteren van onze werking. Alles kan beter en alles is vatbaar voor verbetering. Het is belangrijk dat we de hele werking van de organisatie continu in vraag stellen, ook wat goed loopt. Het kwaliteitshandboek is hiervoor ons belangrijkste werkinstrument. Elk instituut vernieuwde haar kwaliteitshandboek, aangepast aan de vereisten van het kwaliteitsdecreet van 2003. De focus hierbij is de gebruiker en de verantwoorde zorg. In de loop van het nieuwe meerjarenplan gebeurt er een update van het kwaliteitshandboek. De maatregelen omschreven in het kwaliteitshandboek voeren we uit.

Samenwerkingspartners: sector Samenlevingsopbouw, onze doelgroepen en onze partners.

Timing: 1/1/2021 - 31/12/2025

OD Duurzaamheidstoets

Samenlevingsopbouw hanteert een duurzaamheidstoets bij het opzetten van alle activiteiten en binnen het aankoopbeleid.

Strategische acties

1. *Uitwerken van een duurzaamheidsscan.*
 2. *Op basis van de duurzaamheidsscan verbeteracties opmaken en uitwerken, in samenwerking met vrijwilligers, partners en doelgroep.*
-

OD Veiliger ruimtes

Mensen in een maatschappelijk kwetsbare positie voelen zich veiliger binnen de werkingen van Samenlevingsopbouw, de ruimtes zijn en blijven zo maximaal mogelijk vrij van racisme en discriminatie.

Strategische acties

1. *Goede praktijken uitwisselen*
2. *Gezamenlijke visie en handelingskaders worden ontwikkeld, geïmplementeerd en toegepast.*

Op microniveau willen we inzetten op “safe spaces” binnen de werkingen van Samenlevingsopbouw. Zowel voor onze doelgroep als onze eigen medewerkers willen we een plek kunnen aanbieden waar discriminatie en racisme niet getolereerd worden en iedereen zich veilig kan voelen. We werken daar aan via een intern diversiteitsbeleid.

Samenwerkingspartners: sector Samenlevingsopbouw, onze doelgroepen en partners.

Timing: 1/1/2021 – 31/12/2025

OD Diversiteit

Samenlevingsopbouw weerspiegelt integraal de diversiteit in de samenleving en erkent de meerwaarde daarvan.

Strategische acties

1. *Er is een in de sector breed gedragen en actief diversiteitsbeleid.*
2. *Er is een lerend netwerk diversiteit.*
3. *De personeelsploeg van Samenlevingsopbouw is meer divers samengesteld qua etnische achtergrond, meertaligheid, opleidingsgraad, man/vrouw verhoudingen.*

We geven diversiteit maximaal plaats binnen onze werking. De aandacht voor diversiteit is ingebed op alle niveaus en in alle initiatieven van de verschillende instituten. Het feit dat de aandacht voor diversiteit is ingebed op alle niveaus en in alle initiatieven van Samenlevingsopbouw heeft ook implicaties voor het personeelsbeleid. Net als bij onze doelgroep ervaart Samenlevingsopbouw onderlinge verschillen tussen haar medewerkers als een verrijking.

Samenwerkingspartners: sector Samenlevingsopbouw, onze doelgroepen, het EVA integratie en inburgering, sociaal-culturele verenigingen van etnisch-culturele minderheden, Sociale ...

Timing: van 01/01/2021 - 31/12/2025

OD Externe communicatie

Samenlevingsopbouw realiseert de organisatievoorwaarden voor het bewerkstelligen van een vergroot draagvlak voor Samenlevingsopbouw en een grotere impact op het beleid en de samenleving.

Strategische acties:

1. *Inzet op strategische communicatie*

2. Inzet op strategische communicatie

Samenlevingsopbouw zet strategischer in op communicatie om beter bekend te zijn en meer impact te hebben ten aanzien van mensen in een kwetsbare positie, het beleid, de media en het brede publiek. Dat is nu te weinig het geval. Lokale buurtwerkingen, verenigingen en initiatieven die Samenlevingsopbouw ondersteunt zijn vaak beter bekend dan de organisatie zelf. Om onze positionering en impact via communicatie te versterken wordt gewerkt met een door de sector gedragen visie en strategie.

3. Sectorinterne samenwerking

Er is een gemeenschappelijke inzet op communicatie en er wordt gewerkt aan een efficiënte sectorinterne samenwerking.

BIJDRAGE AAN DE PRIORITEITEN VAN DE MINISTER

Met de operationalisering van haar strategische doelstellingen draagt Samenlevingsopbouw actief bij aan de beleidslijnen uit de beleidsnota 2019-2024 Welzijn, Volksgezondheid en Gezin. We werken vooral mee aan de doelstellingen armoedebeleid en welzijnswerk.

SOCIALE BESCHERMING

Samenlevingsopbouw zet verder in op het werken aan een betere sociale bescherming voor mensen in een maatschappelijk kwetsbare positie.

Door onderbescherming aan te pakken draagt Samenlevingsopbouw opnieuw bij aan het armoedebestrijdingsbeleid. Dat gebeurt vooral via de principes van het lokaal proactief handelen en de ondersteuning van STEKKEN.

Armoedebestrijding moet integraal op alle levensdomeinen gebeuren. Het decreet Lokaal Sociaal Beleid is hiervoor een goede kapstok. Via verschillende operationele doelen die werken aan betere sociale bescherming, een toegankelijk en kwaliteitsvol hulp- en dienstverleningsaanbod, een verbetering van de sociale en fysieke woonkwaliteit, maximale ontplooiingskansen voor leerlingen ... draagt Samenlevingsopbouw hier actief toe bij. Met de strategische keuze voor collectief burgerschap streeft de sector ernaar dat mensen in maatschappelijk kwetsbare posities meer stem krijgen in de reguliere inspraak-en overlegorganen van diverse beleidsdomeinen.

Uit de beleidsnota Welzijn: mensen in armoede nemen vaak minder deel aan activiteiten in de gemeenschap, op school, in de buurt. Door hun deelname aan het verenigingsleven en vrijwilligerswerk te stimuleren doorbreken we de eenzaamheid en het sociale isolement van mensen in armoede.

Samenlevingsopbouw investeert in verschillende opbouwwerkprojecten die inzetten op krachtige buurten en steden. Ervoor zorgen dat rechten gerealiseerd kunnen worden, inzetten op de leefomgeving, community building, aanpakken van onderbescherming ... draagt telkens bij tot krachtige buurten. Een strategische keuze die we al enkele jaren met volgehouden inzet maken. Een doorgedreven objectieve en subjectieve analyse van de desbetreffende buurten maakt dat Samenlevingsopbouw de nodige lokale accenten kan leggen in haar projecten.

WONEN

Uit de beleidsnota Welzijn: Gelet op de blijvende grote uitdaging inzake kwaliteitsverbetering van het patrimonium, komt de klemtoon op renovatie en vervangingsbouw te liggen.

Uit de beleidsnota Welzijn: We ondersteunen een specifiek en afgestemd woonbeleid voor bijzondere doelgroepen. Lokale besturen kunnen desgewenst het initiatief nemen om regionaal af te stemmen over de realisatie van een aanbod van duurzame woonoplossingen.

Samenlevingsopbouw zet verder in op het thema wonen. Het opbouwwerk kiest ervoor om huurders met de grootste woonnood centraal te plaatsen in onze doelen. De woonprojecten van de sector stimuleren het (boven)lokaal beleid om te voorzien in een voldoende groot, kwaliteitsvol en betaalbaar aanbod voor mensen in maatschappelijk kwetsbare posities. Dit gaat van kleinschalig wonen,

over kwaliteit op de private huurmarkt verbeteren, tot experimentele projecten die de private huurmarkt versterken.

ENERGIE

Uit de beleidsnota welzijn: De Vlaamse Regering wil de komende jaren extra inzetten op een daling van energiearmoede. Daarom zetten we het Energiearmoedeprogramma verder, in overleg met alle betrokkenen op het terrein. Eerste aandacht gaat naar structurele verbetering van de energieprestatie van de woning. Gerichte financiële steun voor energiebesparende maatregelen en intensieve begeleiding en verscherping van normen blijven cruciaal. Om de doelgroep beter te bereiken werken we samen met de lokale partners. De digitale meter geeft mogelijkheden budgetontsporing tijdig te detecteren en aan te pakken.

Uit de beleidsnota welzijn: Huurders hebben ook recht op comfortabele energiezuinige woningen. Huurwoningen dienen daarom te voldoen aan een steeds verbeterende maximale EPC-score die we afstemmen op de ijkpunten en lange termijn doelstelling 2050.

Samenlevingsopbouw volgt het energiearmoedeprogramma nauwgezet op en werkt actief mee aan actualisaties zoals de SODV's bij de digitale budgetmeter. De beleidsadviezen van de sector zijn steeds gebaseerd op contacten met mensen in een kwetsbare positie.

Samenlevingsopbouw streeft – via verschillende projecten – naar een substantiële verlaging van de energiefactuur voor mensen in een kwetsbare positie. Dat gebeurt onder andere via het verhuren van energiezuinige en betaalbare huishoudtoestellen (Papillon), via renovatie van huurwoningen en ontzorging van de verhuurders (Goed plan), via “betaalbaar warm met HaaS”, heating as a service voor maatschappelijk kwetsbare groepen ...

LOKAAL SOCIAAL BELEID

Uit beleidsnota Welzijn: De lokale besturen zijn de regisseur en bepalen het beleid in het kader van de sociale hulp- en dienstverlening. We bekrachtigen deze regierol van de lokale besturen voor het realiseren van een lokaal sociaal beleid dat naast de lokale doelstellingen ook de Vlaamse doelstellingen maximaal versterkt op het lokale niveau. We doen dit met het oog op het verhogen van de toegang tot de sociale grondrechten, tot de lokale hulp- en dienstverlening en om onderbescherming efficiënt aan te pakken.

Samen met lokale samenwerkingspartners werkt Samenlevingsopbouw aan een kwaliteitsvolle, toegankelijke en betaalbare zorg- en dienstverlening. Laagdrempeligheid (helder taalgebruik, proactieve informatieverstrekking, administratieve vereenvoudiging, duidelijke informatiestroom en automatische rechtentoekenning) is een cruciale voorwaarde voor toegankelijkheid.

Samenlevingsopbouw is partner in heel wat projecten geïntegreerd breed onthaal, dat de eerste toegangspoort moet zijn voor de realisatie van sociale grondrechten voor iedereen. Tegelijk versterkt het opbouwwerk mensen in maatschappelijk kwetsbare posities om hun rechten zelf beter te kennen en op te nemen. Het moet hen ook in staat stellen om collectief hun stem te laten horen via constructieve voorstellen voor een betere hulp- en dienstverlening.

De regierol van lokale besturen mag hierin niet onderschat worden. Samenlevingsopbouw inspireert en adviseert hen op basis van ervaringsdeskundigheid. Op die manier kunnen zij hun rol opnemen om alle partners samen te brengen, blinde vlekken in het aanbod of overlappende dienstverlening in kaart te brengen, proactief en toegankelijk te werken, aanwezig te zijn in kwetsbare buurten ...

ECONOMIE VAN HET WELBEVINDEN

Uit beleidsnota Welzijn: Het opbouwen van een “economy of wellbeing” of “economie van het welbevinden” in Vlaanderen leidt tot een positieve wisselwerking tussen welzijn en een duurzame economische groei. Investerings in welzijn, gezondheid, sociale bescherming, het verminderen van sociale ongelijkheid, opleiding, onderwijs en gendergelijkheid komen mensen rechtstreeks ten goede en garanderen daarenboven mee een duurzame lange termijn groei van de Vlaamse economie. Investerings in opleiding en vorming zorgen er immers voor dat binnen enkele jaren meer mensen aansluiting vinden bij de arbeidsmarkt.

Uit beleidsnota Welzijn: Economy of Wellbeing, investeringen in onderwijs: kleuterparticipatie en continuïteit thuis- kinderopvang- onderwijs, kostenbeheersing, ongekwalificeerde uitstroom (NEET)

Samenlevingsopbouw zet strategisch in op de versterking van grond – en mensenrechten. Zo werkt het opbouwwerk mee aan een sterke sociale bescherming, de bestrijding van armoede, de versterking van gelijke onderwijskansen, enzovoort. Gecombineerd met het werken aan krachtige buurten en collectief burgerschap werkt Samenlevingsopbouw mee aan duurzame oplossingen om ongelijkheid terug te dringen.

Specifiek op het vlak van onderwijs stimuleert Samenlevingsopbouw ouders in een kwetsbare positie om hun kleuters tijdig in te schrijven en om een bewuste schoolkeuze te maken. Het project Schoolstart is daar een mooi voorbeeld van. Opbouwwerkers ondersteunen ouders om op een positieve en versterkende manier te starten aan de schoolloopbaan van hun kinderen.

Op verschillende plaatsen in Vlaanderen brengt Samenlevingsopbouw de school, gezinnen en de buurt samen om te bekijken welke structurele inspanningen nodig zijn om voor leerlingen in een kwetsbare positie gelijke onderwijskansen te realiseren. Het resultaat van deze oefening wordt omgezet in een schoolbeleid en -praktijk.

STERK SOCIAAL WERK

Samenlevingsopbouw is lokaal een kernpartner van het platform Sterk Sociaal Werk. Daarin ligt de nadruk op het ontwikkelen en uitvoeren van het Actieplan Sterk Sociaal Werk en de voorbereiding van de Conferentie op 5 mei 2022. In de stuurgroep Sterk Sociaal Werk, brengt Samenlevingsopbouw de expertise “samenwerken in (super)diversiteit” in. Het spreekt voor zich dat Samenlevingsopbouw de vijf krachtlijnen – nabijheid, politiserend procesmatig, generalistisch en verbindend werken – onderschrijft.

Met dit meerjarenplan speelt Samenlevingsopbouw in op de nieuwe uitdagingen die Sterk Sociaal Werk in de huidige maatschappelijke context met zich meebrengt:

1. Vermaatschappelijking

Vermaatschappelijking draagt kansen tot inclusie in zich, maar het risico bestaat ook dat bestaande ongelijkheden er nog door vergroten. Via de OD Community Building en OD Solidariteit zorgt Samenlevingsopbouw ervoor dat diverse bevolkingsgroepen een volwaardige plek in de samenleving kunnen opnemen. De OD Sociale Bescherming ontwikkelt nieuwe modellen die de hulp en dienstverlening verbeteren en zorgt ervoor dat de rechten van mensen in een kwetsbare positie gegarandeerd worden.

2. Digitalisering

De voortgaande digitalisering is niet te stuiten. Tegelijk moet de samenleving waakzaam zijn dat iedereen mee is, zo niet kan deze trend de positie van mensen in een kwetsbare positie nog verzwakken. Doorheen de inzet op meerdere grond- en mensenrechten en thema's in dit meerjarenplan – arbeid, onderwijs en sociale bescherming - besteedt Samenlevingsopbouw aandacht aan e-inclusie.

3. Superdiverse context

Diversiteit is de realiteit. Toch worden opbouwwerkers in de samenleving en in hun projecten steeds meer geconfronteerd met polarisering en racisme. Groepen komen met elkaar in concurrentie. Daarom maakt Samenlevingsopbouw werk van de OD discriminatie en racisme, de OD Community Building en de OD Solidariteit. In de strategische actie 'Solidariteit in beeld Projectvoorbereiding' worden nieuwe modellen uitgewerkt die een versterkte solidariteit tussen verschillende bevolkingsgroepen moeten creëren.

4. Verbinding ecologie en sociaal beleid

Onze samenleving staat voor een transitie op het vlak van ecologie. Ecologische uitdagingen diepen de bestaande ongelijkheid nog uit. Samenlevingsopbouw zet via de OD sociaal rechtvaardig klimaat- en milieubeleid transitiepaden uit om te kijken hoe het sociaal werk kan bijdragen aan een sociaal rechtvaardige en duurzame samenleving.

5. Werken in en met vertrouwen

In samenwerkingsverbanden gaan er steeds vaker stemmen op om gegevens van mensen in een kwetsbare positie te delen. Maar voor opbouwwerkers is het cruciaal om een vertrouwensband te hebben met de deelnemers van hun projecten. Hoe ver kunnen ze daarin gaan? Voor Samenlevingsopbouw zijn privacy en ethische kwesties zeer belangrijk. Daarom wordt deze kwestie ter harte genomen als rode draad doorheen alle strategische acties van dit meerjarenplan.

6. Werken in een multidisciplinaire context

Samenwerken en netwerken zit reeds in het DNA van Samenlevingsopbouw als werkprincipe. Opbouwwerkers zien daarenboven steeds meer complexe problematieken die ze niet alleen de baas kunnen. Samenwerking over de verschillende sectoren heen is urgenter dan ooit. Daarom maakt Samenlevingsopbouw er dit meerjarenplan een zaak van om in alle strategische acties samenwerkingen met diverse partners te voorzien, met inbegrip van versterking van bestaande

samenwerkingsverbanden en verkenning van nieuwe. De lange lijsten aan samenwerkingspartners bij de sectorstrategische acties die in dit meerjarenplan te vinden zijn, tonen dit aan.

7. Hybridisering

Wat zijn de gevolgen van vermarkting op het sociaal werk en op de kwetsbare doelgroepen waarmee opbouwwerkers aan de slag gaan? In tal van projecten gaat Samenlevingsopbouw ook dit meerjarenplan waar relevant een samenwerking aan met commerciële partners. Daarbij bewaakt Samenlevingsopbouw telkens nauwgezet de belangen van mensen in een kwetsbare positie.

8. Onderbescherming

Ondanks ons uitgebreid en sterk sociaal bestel, bestaan er heel wat drempels die maken dat mensen in een kwetsbare positie in de kou blijven staan. Met de SD Grond- en mensenrechten werkt Samenlevingsopbouw ook dit meerjarenplan aan oplossingen zodat iedereen een menswaardig leven kan leiden. Verschillende operationele doelstellingen leveren hieraan een specifieke bijdrage. Niet in het minst met de aanzienlijke uitbouw van STEKKEN, verspreid in Vlaanderen en Brussel, wordt sterk ingezet op de sociale bescherming van mensen in een maatschappelijk kwetsbare positie.

Samenlevingsopbouw Oost-Vlaanderen vzw

Maatschappelijke zetel:

Sint-Jacobsnieuwstraat 50 | 9000 Gent

T 09 265 84 70 | F 09 265 84 79

Ondernemingsnummer 0431 411 656 | RPR Gent

www.samenlevingsopbouw.be/oost-vlaanderen

SAMENLEVINGSOPBOUW
Oost-Vlaanderen